Verbatim records

XIV Riigikogu, II Istungjärk, Täiskogu korraline istung

Tuesday, 10.09.2019, 10:00

Edited

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:06 Riigikogu otsuse "Ettepanek Vabariigi Valitsusele Eesti alus- ja koolihariduse ühtseks ja eestikeelseks muutmiseks" eelnõu (2 OE) esimene lugemine
2. 12:45 Riigikogu otsuse "Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Ameti tegevust kontrolliva parlamentaarse ühiskontrolli töörühma liikmete nimetamine" eelnõu (35 OE esimene lugemine)

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Tere hommikust, head kolleegid! Alustame oma tööd, alustame Riigikogu täiskogu II istungjärgu 1. töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt on võimalus üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Palun, Vabariigi Valitsuse esindaja proua Heili Tõnisson!

10:01 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson
Austatud juhataja! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kaks seaduseelnõu ja esitab 11 Riigikogu otsuse eelnõu. Esiteks, Ühendkuningriigi Euroopa Liidust välja astumisega seonduv liiklusseaduse muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust majandus- ja taristuminister Taavi Aas. Teiseks, relvaseaduse, riigilõivuseaduse ja strateegilise kauba seaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust siseminister Mart Helme. Kolmandaks, Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel ÜRO rahuvalvemissioonil Liibanonis" eelnõu. Neljandaks, Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Euroopa Liidu sõjalisel missioonil EUNAVFOR Med/Sophia" eelnõu. Viiendaks, Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni missioonil Iraagis" eelnõu. Kuuendaks, Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil Inherent Resolve" eelnõu. Seitsmendaks, Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel konfliktijärgsel rahutagamismissioonil Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses ja Süürias" eelnõu. Kaheksandaks, Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni või selle liikmesriigi, Euroopa Liidu või Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni juhitaval muul rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil sellesse esmakordsel panustamisel" eelnõu. Üheksandaks, Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni reageerimisjõudude koosseisus" eelnõu. Kümnendaks, Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Euroopa Liidu väljaõppemissioonil ja ÜRO rahutagamismissioonil Malis" eelnõu. Üheteistkümnendaks, Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Ühendkuningriigi ühendekspeditsiooniväe koosseisus" eelnõu. Kaheteistkümnendaks, Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel väljaõppe- ja nõustamismissioonil Afganistanis" eelnõu. Kolmeteistkümnendaks, Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Prantsusmaa sõjalisel operatsioonil Barkhane Malis". Eelnimetatud üheteistkümne Riigikogu otsuse eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust kaitseminister Jüri Luik. Aitäh!

10:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem eelnõude ja arupärimiste üleandmise soovi ei ole. Olen vastu võtnud kaks seaduseelnõu ja 11 otsuse eelnõu. Riigikogu juhatus menetleb neid vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorrale.
Nüüd teated. Täna pärast täiskogu istungi lõppu toimub siin istungisaalis ametiühingute toetusrühma asutamiskoosolek, kokkukutsuja on Oudekki Loone.
Palun nüüd kohaloleku kontroll!
Kohaloleku kontroll
Kohalolijaks registreeris end 91 Riigikogu liiget, puudub 10.

---

1. 10:06 Riigikogu otsuse "Ettepanek Vabariigi Valitsusele Eesti alus- ja koolihariduse ühtseks ja eestikeelseks muutmiseks" eelnõu (2 OE) esimene lugemine

10:06 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tänases päevakorras on meil kaks punkti. Esimene päevakorrapunkt on Eesti Reformierakonna fraktsiooni algatatud Riigikogu otsuse "Ettepanek Vabariigi Valitsusele Eesti alus- ja koolihariduse ühtseks ja eestikeelseks muutmiseks" eelnõu. Enne kui me lähme selle arutelu juurde, ma tutvustan lühidalt eelnõu menetlemise korda. Kummalegi ettekandjale on igal Riigikogu liikmel võimalik esitada üks küsimus. Läbirääkimistel saavad osaleda fraktsioonide ja komisjonide esindajad ja eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu koosseisu häälteenamus.
Head kolleegid, läheme päevakorra juurde. Esimene päevakorrapunkt: Eesti Reformierakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepanek Vabariigi Valitsusele Eesti alus- ja koolihariduse ühtseks ja eestikeelseks muutmiseks" eelnõu nr 2 esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli Riigikogu liikme Jürgen Ligi!

10:07 Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Olgu kohe alguses öeldud, et see eelnõu ei ole eesti keele õppimisest ega eesti keele arendamisest. See on päris asjast. Eesti keelt on õpitud sajandeid ja eesti keele arengukavasid tehtud mitu korda, aga sellest ei piisa, et kõik Eestis elavad inimesed räägiksid eesti keeles, mõtleksid sarnaselt ja puutuksid omavahel piisavalt kokku. Sellepärast on, ma usun, ühiskond laiemalt praeguseks jõudnud arusaamisele, et eestlased ja mitte-eestlased peavad hakkama õppima ühes ja samas keeles, riigikeeles.
Selle eelnõu eesmärk on anda valitsusele ülesanne korraldada üleminek sellele, et Eesti kool ja lasteaed oleks ühtne ja eestikeelne. See ei ole kindlasti meie poolt ülesande andmine iseendale, vaid see on tõepoolest ülesanne valitsusele kui täitevvõimule ja oleks igati loogiline, kui selle ülesande annavad ja algatavad eelkõige opositsioonierakonnad, aga me oleme sellele ju saanud eelmise Riigikogu ajal toetust ka koalitsioonierakondadelt. Seda küll ühe erandiga. Meenutame 2018. aastal esitatud samasuguse sisuga eelnõu lugemist! EKRE ja Isamaa väitsid seda toetavat. Väga palju on väitnud seda toetavat ka sotsid. Tõsi küll, selle eelnõu poolt hääletas tookord ainult nende esindaja kultuurikomisjonis härra Jürgenstein, keda kahjuks täna enam siin meie hulgas ei ole, aga ta kindlasti jälgib seda debatti ja hoiab meile pöialt.
Praegune eelnõu erineb tookordsest selle poolest, et me oleme seletuskirja täiendanud. Me oleme siia kirja pannud probleeme ja autorite nägemust rohkem kui eelmisse, mis ei tähenda, et see oleks kuidagi siduv sellele Riigikogule, sellele valitsusele. Eelnõu enda tekstis on lihtsalt ülesande andmine valitsusele korraldada see ära, isegi märkimata täpseid kuupäevi. Kõik sisulised visioonid on minu arvates suhteliselt ammendavalt toodud seletuskirjas.
Enamik siin Riigikogus tõenäoliselt ei tea, kuidas asi käib. Ma eilegi Riigikogu sööklas imestasin, kui kuulsin, et üks kolleeg ütles, et see eelnõu on nii rumal – kas niimoodi siis antakse ülesannet valitsusele? Aga nii neid asju tehaksegi. Ettevõtmised, mis üdini valitsuse pädevusse kuuluvad, antaksegi talle Riigikogus ette väga lakooniliselt ülesandena, seda on varemgi nii tehtud. Me lihtsalt oleme unustanud selle hea praktika, et Riigikogu langetab poliitilisi otsuseid, mitte tehnilisi ega ka väga spetsiifilisi, küll aga selliseid, mis on ühiskonna seisukohalt fundamentaalsed.
Mina isiklikult arvan, et see, et Eesti haridussüsteem ühendatakse eestikeelseks, peab olema selle Riigikogu kõige suurem reform. See on kõige suurema mõjuga asi, mida me üldse saame siin välja

mõelda, kui me ei mõtle välja rumalusi, mida siin paraku on juba hakatud mõtlema.
Me pakume seletuskirjas, nagu ma ütlesin, välja hulga märksõnu ja tegevusi, millele peaks valitsus tähelepanu pöörama, näitamaks eelkõige Riigikogule, et me oleme asja juures tõsiselt ja et eelmise korra süüdistused pealiskaudsuses olid lihtsalt ebaausad ja demagoogilised. Ma nimetan neid. Kõigepealt koolivõrk. Meil on väga ambitsioonikas koolivõrgu investeeringute abil ümberkujundamise kava. See tuleks ümber mõtestada sedapidi, et me enam ei ehita paralleelset koolivõrku, vaid me tõesti ehitame võrku, mis on ökonoomne, mis võimaldab õpetajatele maksta korralikku palka ja anda neile täiskoormus. Üks hea võimalus seda teha on koolid ühendada.
See puudutab loomulikult õpetajakoolitust. Lõputult võib rääkida sellest, et õpetajaid ei ole, aga kui me neid ei koolita, siis neid tõepoolest ei ole. Ja kui me ei anna seda ülesannet, siis polegi. Hea uudis on see, mida ütles Mailis Reps Narva debatil: et klassiõpetajate puhul on lausa konkurss tekkinud. Aga klassiõpetaja on inimene, kes noorematest klassides õpetab kõiki aineid. Kui me alustame noorematest klassidest, siis see on täpselt see, mida Mailis Reps poleks tahtnud öelda: saab küll, tuleb vaid pihta hakata. Edasi viis ta jutu terminite ja teemade segiajamiseni, aga Keskerakond ongi selle vastu alati olnud ja näidanud igati oma poliitilist huvi üleminekut takistada.
Loomulikult näeb see ette rahalist planeerimist, aga see ei ole tegelikult vähemalt pikas plaanis kulu, vaid see on tulu, sest koolivõrgu ühendamine tähendab ka ökonoomsust. Ma ei ole nõus kõigi nendega, kes seda asja toetades räägivad, et Eesti ei saa endale lubada kahte koolivõrku rahalistel põhjustel. Ei, rahaliselt me ju oleme seda suutnud. Küll aga me ei saa seda endale lubada vaimsetel põhjustel: ühiskonnas on tuntav segregatsioon, mis inimarengu aruande põhjal süveneb. Üks osa Eesti inimestest, venekeelsed eelkõige, elavad eraldi, elavad kehvemalt. Ja see saab alguse tegelikult haridussüsteemist. Meie haridussüsteem taastoodab seda probleemi. Ja selle mõju ulatub ka nende inimeste kehvema terviseni. Andke mulle andeks, aga nii see paraku on, ja kõik Keskerakonna valijad on tegelikult kehvemas seisus. Või, ütleme, keskeltläbi – "kõik" on vale sõna. Aga Keskerakonna valijad on tegelikult selle poliitika tõttu, millega neid isoleeritakse, saanud kehvema elusaatuse. Ja loomulikult Eesti ühiskond vajab stabiilsuse huvides ja isegi Eesti julgeoleku huvides seda, et me ei elaks selliselt eraldi ega mõtleks selliselt eraldi.
Kindlasti tuleb üle vaadata õppevara. Aadu Must eile siin juba kommenteeris, et õppevara ja mida kõike veel ei ole. Tegelikult ju õppevara mõlemas süsteemis, eesti- ja venekeelses, valdavalt kattub. Ja mingit väga suurt trikki vaja ei ole. Küll aga on kindlasti hulk aspekte, mis tuleb ümber hinnata, ja minu arust tuleb ümber hinnata väga positiivselt. See mitte ainult ei muuda asju ökonoomsemaks, vaid ka näiteks e-õppe alternatiiv, mida me peaksime järgmisest aastast juba suutma pakkuda, on ju suurepärane vastus ka nendele, kes ütlevad, et neil ju pole riigikeele keskkonda. Keelekeskkonda on endale ise tekitatud aastakümneid. Ja sel ajal, kui me ei kuulnud võõrkeeli isegi mitte raadiost-telekast, saadi siiski keeled selgeks. Tuli vaid tahta. Meil on olemas eestikeelne meedia, meil on olemas eestikeelne e-õppevara, mis kõiki soovijaid võiks selles valdkonnas toita.
Seadusmuudatusi on vaja! Jällegi, juristide armee on eelkõige täitevaparaadil. Mart Rannuti hinnang on, et seitset seadust on vaja muuta. Me oleme need üles lugenud: on koolieelse lasteasutuse seadus, on põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, on kutseõppeasutuse seadus, on erakooliseadus, noorsootöö seadus ja täiskasvanute koolituse seadus, mida tuleks tõenäoliselt mõnes punktis kohendada. Küllap tuleb kohendada riiklikku õppekava ja ka eksamikorraldust, et kõik oleks edaspidi eestikeelne.
Õpilaste suunamine koolidesse on muidugi omaette teema, aga eelkõige on tähtis jälgida, et näiteks keelekümbluse või eestikeelse lasteaia läbi teinud lapsed jõuaksid kohe eestikeelsetesse koolidesse. Sellistele asjadele tuleb hakata viivitamatult tähelepanu pöörama.
Valitsus on see, kes saab korraldada kaasamist ja koostööd huvigruppide ja institutsioonidega. Nimetame jällegi mõned. Need on teadlased, ülikoolid, omavalitsused kui põhilised koolipidajad, loomulikult lapsevanemad, halduskogud, õpilasorganisatsioonid. Kindlasti kogu see protsess nõuab spetsiifilisi üleminekuvorme, mis sõltuvad piirkondadest ja võimalustest kohapeal, see kõik on teadlaste ja täitevvõimu edendada koostöös erinevate organisatsioonidega.
Koolijuhtimine. Mitme valitsuse ajal on tegelikult olemas olnud eelnõu, mille eesmärk on olnud võimaldada riigil sekkuda koolijuhtimisse. Ka Ratase valitsused on säärast eelnõu ette valmistanud. Asi on selles, et põhiseaduse põhimõte, et riik vastutab kogu hariduse ühtluse eest üle Eesti, ei ole tagatud, kui koolivõrgus on suur sõltuvus kohalikest omavalitsustest. Koolijuhtimine ei ole kahtlemata nii ühtlane, kui meil on näiteks õpitulemused. Õpitulemused on Eestis maailmatasemel. Aga on piirkondi, kus omavalitsus on koolijuhtimises lasknud asjad nii käest, et kui kooli tulemused on kehvavõitu,

lastakse ikkagi oma semul, parteikaaslasel kooli edasi juhtida. Nii et ma arvan, et see eelnõu tuleks ka seadusena vastu võtta. See on Riigikogu menetluses ja see tuleks üle vaadata just sellest aspektist, et koolides ei soositaks umbkeelsust. On teada, et koolijuhid ja omavalitsused siin-seal vilistavad isegi Keeleinspektsiooni ettekirjutustele ja nendele koolidele teeb poliitiliselt silma ka mõni erakond.
Juhin siis veel kord tähelepanu, et selle eelnõu sisu ei ole eesti keele õppimine. See on ikkagi eesti keeles õppimine. Neid asju palun mitte segi ajada! Debattides, mida ikka ja jälle korraldatakse, ja ka siin Riigikogu saalis on peaminister alati aldis rääkima, kui tähtis on Eestis hakata õpetama eesti keelt. See on justkui väga järsk algatus, aga see on ju alati toimunud. Me räägime ikkagi sellest, et keelepõhine eraldumine alates lasteaedadest, alates koolidest toob ühiskonnas kaasa pingeid, segregatsiooni ja ühiskonna potentsiaal jääb kasutamata. Loomulikult on eriti kehvas olukorras venekeelsed inimesed, keda on julgustatud, kinnitades neile, et neil on mingi eriline õigus õppida mingis muus keeles kui riigikeel. Arenenud Euroopas – aga Euroopa on üldiselt arenenud – on ikkagi avaliku raha eest pakutav koolivõrk riigikeelne. Seda tuleb meeles pidada. Me oleme selles mõttes väga suur erand ja väga imelik erand. Venelastel ei ole võrdseid võimalusi. Seda tõsiasja soovitan venekeelsete inimeste peamistel eestkõnelejatel hariduse kontekstis ka arvestada.
Loomulikult, eestikeelses koolis peab kehtima ka kultuurautonoomia erand. Loomulikult peab olema võõrkeeleõpe, loomulikult peavad emakeele ja kirjanduse õppimise võimalused olema hästi kindlalt tagatud. Aga see, mida me pakume, ei ole mitte mingi 60 : 40 suhe. See kompromiss, mis tehti gümnaasiumide jaoks, ei ole Eestis osutunud kuigi edukaks, sest gümnaasiumis õppijate puhul on segregatsioon koolisüsteemis juba oma töö teinud ja selles vanuses teises keeles õppima hakkamine läheb vaevaliselt. Nii et me ei räägi 60 : 40 suhtest. Ma arvan, et ka gümnaasium peab minema täiel määral eestikeelseks.
Paar sõna ajakavast, nagu meie seda ette kujutame. Kõigepealt, viivitamatult tuleb teha muudatus lasteaedades. Iga päev peaks seal olema eesti keele tund. Tuleks leida eestikeelne kasvataja igasse rühma. Ja Eestis tegelikult ei ole sellist paika, kus see oleks võimatu. Lasteaed peab tagama ka eestikeelse kooli valmiduse. Edasi on meil võimalikud alternatiivid. Üks võimalus on minna edasi kooliastmete kaupa, alates esimesest teatud astme klassist: I, V, VII klass, ja minna üle kolme aastaga. Aga kui see on liiga ambitsioonikas, mis on tõenäoline, siis tuleks keskenduda I klassist alustamisele. Ja I klassis, nagu ma märkisin, on klassiõpetajad, kes võivad õpetada kõiki aineid ja keda Eestis alati leida võib. Klassiõpetaja erialale on ülikoolis konkurss ja me tuleme sellega ühiskonnana toime, kui me veel natukene ka ressursse fokuseerime.
Kui koolid jäävad hätta, siis on alati võimalik paindlikke erandeid välja mõelda. Kirde-Eesti – eraldi teema. Mart Rannut rääkis sellest erandist lausa kui Kirde-Eesti kõrvalepanemisest. Ma ei ütleks, et see peaks välja nägema kõrvalepanemisena, lihtsalt sinna tuleb fokuseerida eraldi ressurss. Ja peaasi on teadmine, et riik on eestikeelne nii riigikeele poolest kui õppekeele poolest, et teisiti ei saa – sel juhul kindlasti hakkab ka Kirde-Eesti keskenduma pingutusele. Siin räägitakse, et ei ole eesti keelt oskavaid õpetajaid. See on muidugi küsimus, kuidas saab olla õpilastele eeskujuks inimene, kes ise ei suuda õppida, kuigi teadmine, et õppida on kasulik, käib ju õpetajal ametiga kaasas. Niisuguste õpetajate roll koolis on loomulikult küsitav. Aga alustades I klassist, jõutakse kohaneda. Üheksa aastaga jõuab iga õpetaja kohaneda või minna pensionile. Loomulik õpetajate rotatsioon koolis ju toimub.
Veel paar sõna selle ettevõtmise ajaloost. Olles erakonnana hoidnud seda portfelli umbes 17 kuud – see 17 on väga populaarne number! –, pidime tõdema, et need, kes seda portfelli on hoidnud 17 aastat, ei ole teinud mitte mingeid ettevalmistusi Eesti koolivõrgu ühendamiseks. Ja see tõesti on asi, mille peale tuli ise tulla. 2017. aasta alguses me käisime selle mõtte välja kohaliku omavalitsuse tasandil, kuna sel aastal valiti kohalikke omavalitsusi. Ja me lootsime, et ehk õnnestub esimesena kaasa rääkima panna Tallinn. Ei õnnestunud. Alguses saime sõimata. Aga kõik need debatid, mida on hiljem peetud, näitavad, et erakonnad on hakanud probleemi tunnistama, ja eelmise aasta debatt siin oli väga lootustandev. Loodame, et läheb veel paremaks, et see üks hääl, mis eelmine kord puudu jäi, tuleb. Keskerakonnal on see hääl seekord puudu. Aitäh!

10:27 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Teile on ka terve rida küsimusi. Taavi Rõivas, palun!

10:27 Taavi Rõivas

Suur aitäh! Tegemist on arusaadavalt väga olulise eelnõuga. Aga minu küsimus puudutab teie arusaamist sellest, milline on valitsuskoalitsiooni erakondade seisukoht selle teema puhul. Nimelt on Helir-Valdor Seeder öelnud: "Isamaa on seadnud eesmärgiks ülemineku täielikult eestikeelsele õppele ning see on ka tänase valitsuskoalitsiooni kindel kavatsus." Ta märkis, et vastasel juhul poleks Isamaa sellise valitsusliiduga üldse liitunud. "Täiesti ühene seisukoht on, et haridussüsteem peab minema üle eesti keelele," ütles Mart Helme. "Mitte ühelgi kolmest partnerist ei ole mingeid erimeelsusi." Ma ei leidnud ühtegi selgelt sõnumit Keskerakonna esimehelt sel teemal, küll aga Keskerakonna aseesimehelt Mihhail Kõlvartilt, kes ütles intervjuus Venemaa portaalile Baltnews, et Isamaa ja EKRE-ga koalitsiooni moodustamine oli Keskerakonna jaoks ainus võimalus säilitada Eestis venekeelne koolihariduse. Kuidas sellest kõigest nüüd aru saada? Mida te ennustate, kuidas valitsuskoalitsioon hääletab?

10:28 Jürgen Ligi
Aitäh! Mina olen kindel, et mehe sõna maksab. Kui erakonna esimehed on andnud tõotuse, kui nad on selle kirjutanud oma programmidesse, kui nad on isegi eelmises Riigikogus seda eelnõu toetanud, siis nad ei saa ju väita, et olukord on muutunud. Nii et meil on siin saalis olemas liitlased, 12 + 19 häält, ja sellest tegelikult piisab. Saaks sotsid ka veel taha – kuuleme kohe, mida ütleb selle kohta Jevgeni oma küsimusega –, siis oleks ehk ka Keskerakonna hääled olemas. Ma arvan, et nad ei taha jääda üksi.

10:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jevgeni Ossinovski, palun!

10:29 Jevgeni Ossinovski
Aitäh! Hea Jürgen! Taavi küsimus ju põhimõtteliselt näitas ära, mida te poliitiliselt selle eelnõuga saavutada tahate. Te tahate panna Isamaad ja EKRE-t kahvlisse oma sõnade eest vastutama, mille vastu mul ei ole absoluutselt mitte midagi. Eks oma sõnade eest tuleb kahtlemata vastutada ja eks nad oma tõelist palet kindlasti ka näitavad. Aga ma küsin sisu kohta, mis on minu jaoks oluline ja loodan, et ka sinu jaoks. Eelmine kord ma jätsin teie eelnõu poolt hääletamata just nimelt seepärast, et see oli piisavalt pealiskaudne. Aga nüüd ma vaatan seda praegust teksti. Sa oled üldiselt ikka minuga eri detailide üle debateerinud ja koosõppimise koha pealt eri meelt olnud. See üleminekugraafik, mida ma siit näen, räägib ju selgelt tänaste venekeelsete koolide kunstlikust üleviimisest eestikeelsele õppele. Järgmisel aastal, ülejärgmisel aastal – ilus graafik selle kohta. Siin ei ole aga tegelikult sõnagi koos õppiva kooli mudelist, mis ju tegelik lahendus peaks olema. Kuidas siis ikkagi on: kas eesti ja vene lapsed peaksid õppima koos ühtedes koolides või peaksid vene koolid lihtsalt minema üle eestikeelsele õppele, nagu siin eelnõus praegu kirjas on?

10:30 Jürgen Ligi
Aitäh, et küsimus ka tuli! Lisaajal küll, aga ka lisaajal löödud värav võib olla otsustav. Mina nägin selles küsimuses poliitilist lahingut, aga mitte seda, milles seisneb meie erimeelsus. Ma juba Narva debatil korduvalt pöörasin tähelepanu, et ei ole mõtet jalaga virutada debatipartnerile, kes põhimõtteliselt on samal positsioonil – antud juhul meie sinuga –, ja siis korrata samas tema seisukohti üle. Meil ei ole tegelikult põhimõttelist erimeelsust ja mitte vähimatki ebamõistlikkust ei ole võimalik välja lugeda sellest lausest, millest see eelnõu koosneb. Ja ma põhjendasin, miks see eelnõu koosneb ainult ühest lausest. See jätab võimaluse nimetada asju erinevate nimedega, kehtestada teistes formaatides erinevaid tähtaegu ja teha pikemaid või lühemaid ettevalmistusi.
Meenutan, Jevgeni, et kui me tulime selle ideega välja aastal 2017, siis sellist valangut, nagu sina selle pihta andsid, ei ole Eesti poliitikas varem antud. Ühes lauses oli nii palju kurjust, roostes suurtükist avati tuli oma inimeste pihta – mis iganes need laused olid, ma otsin need üles ja võib-olla saadan sulle. Ma pole nii naljakaid lauseid – see oli minu meelest isegi pressiteates – Eesti poliitikas enne lugenud. Kogu vimm ja viha ja omistamine oli seal sees, põhimõtteliselt oli see võitlus oma inimestega. Aga omavahelistes vestlustes me oleme jõudnud aina rohkem arusaamisele, et tegelikult me oleme ühel meelel. Ei maksaks kasutada selliseid sõnu nagu "ebamõistlik". Ja kui ikkagi on ebamõistlik, siis palun selgitada, kuidas oleks mõistlik. Ma pole ühelgi debatil näinud, et sinu seisukohad minu omadest kuidagi oluliselt erinevad oleksid.
Mis on meie eelnõu mõte? Loomulikult see, et terav eesti- ja venekeelse kooli eraldamine tuleb

lõpetada. Me ei ole nii naiivsed, et pakume Riigikogu enamusele mõtet, et paneme koolid kokku ja lapsed kokku kasvama. See ei ole tõenäoliselt see, mis juhtuma hakkab. Igal juhul ju sõpruskonnad, naabruskonnad kipuvad traditsiooniliselt minema teatud koolidesse. Ja koolidel on oma kultuur. Aga see sein tuleb esimese asjana ära lõhkuda. Ja loomulikult on perspektiiv ikkagi see, et me enam ei räägi eesti ja vene koolidest, me räägime erinevatest koolidest. Piirkonniti on need suhted erinevad, aga kogu valitsuse, omavalitsuste ja ekspertide töö peab olema suunatud sellele, et see sein – nii ruumilises kui ka vaimses mõttes – kaotada. Sõnapaar "koosõppiv kool" mulle ei meeldi, minu arust on see poliitiline belletristika. Minu arust see ei ole termin, aga võib-olla ma lihtsalt ei ole märganud, millal see on terminiks muutunud. Minu arust see on kena parteiline fraas ja ise ma seda ei kasuta. Aga mõte on loomulikult selles, et kui ollakse koos koolis või klassis, siis ei mõelda, et see on seal venelane, see on eestlane. Käiakse koolis, õpitakse eesti keeles ja rahvusel pole tähtsust.

10:34 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Maria Jufereva-Skuratovski, palun!

10:34 Maria Jufereva-Skuratovski
Lugupeetud Jürgen Ligi! Mina tahan küsida, millistel uuringutel põhineb Reformierakonna eelnõu ja kus kohas on võimalik tutvuda põhjalike analüüsidega, mis käsitlevad riske nii õpilastele kui ka õpetajatele, samuti tervele koolivõrgustikule. Ja ega te ise ei arva, et niisugusel kujul eelnõu pigem pakub puhast eksperimenti või katset meie laste peal?

10:35 Jürgen Ligi
Ahaa, see oli nüüd vastus ja alguses oli küsimus? Uuringute teema on seletuskirjas käsitletud. Kogu selle protsessiga peavad seotud olema teadlased ja ülikoolid. Mis puudutab eksperimente, siis eksperimente on siin tehtud veerand sajandit, palju on ära proovitud, ent tulemused on väga kurvad. Põhiline ideoloogiline tugi – kuigi meie oma algatuses põhinesime muudele allikatele – on inimarengu aruanne. Te lugege seda tähelepanelikult, tutvustage oma valijale Lasnamäel, millised on andmed nende elutingimuste, töötingimuste, tervise ja elu võimaluste kohta ja millest need tulenevad. Need tegurid saavad alguse ja neid taastoodetakse haridussüsteemis. See on nende inimeste probleem. Nad ei vaja seda, et oleks üks tubli inimene, kes sisendab neile, et nad on teisejärgulised, ja üks tubli erakond, kes ütleb, et ta seisab just nimelt nende eest. Ma arvan, et selles eelnõus pakutu seisab nende eest kümme korda rohkem, kui teie oma elu jooksul olete tegelikult venelaste kui rahvuse eest seisnud. Kindlasti te olete inimeste eest seisnud, aga selle eraldumise tõttu, mis on venelastele ühiskonnas osaks saanud, on neil elus väiksemad võimalused. See on selle eelnõu põhiline sisu – ja paatos, kui soovite.

10:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Toomas Kivimägi, palun!

10:36 Toomas Kivimägi
Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud ettekandja! Kas eile valitsuskoalitsiooni üle antud analoogse, võib-olla näiliselt analoogse eelnõuga soovib valitsuskoalitsioon juhtida tähelepanu kõrvale tegelikult probleemilt, mis kajastub meie esitatud eelnõu pealkirjas, või on tegemist lausa plagiaadiga? Ja kas sinu hinnangul on võimalik ka see või millega sa põhjendad seda, et tegelikult valitsuskoalitsioon ei toetanud seda eelnõu kultuurikomisjonis?

10:37 Jürgen Ligi
Aitäh! Ma ei ole tegelikult selle eelnõu kohta sisulist kriitikat kuulnud, et see on kuidagi lihtne jne. Ma selgitasin, et meie eelnõu on täpselt sellises vormis, nagu valitsusele ülesandeid antakse. Ja valitsusele ülesande andmise vorm ei ole kunagi selline, et koalitsioon annab iseendale ülesande. Eile juhtus see, et valitsuserakonnad andsid valitsusele ülesande. Ma ei tea, kas valitsus on lõhki, kas teil ei ole enam tuge. No ma ei tea, Eestil on ülesanne hakata tegelema eesti keele arengukavaga juba olnud, kogu aeg on sellega tegeldud. Kuidas nüüd järsku uus ülesanne? Ma saan aru, et ka eelmine Ratase valitsus otsustas eesti keele arengukava teha. Ma ei suuda seda kuupäeva praegu nimetada, aga see oli, ma pakun, eelmise aasta lõpu poole. Ja miks on nüüd vaja tulla siia pulti iseendale ülesandeid jagama? Kahtlemata

selleks, et tähelepanu kuhugi eemale juhtida.
Samamoodi on tähelepanu eemalejuhtimiseks see komisjon, mis siin tehti. Kõigepealt võeti välja Isamaa ja EKRE valimislubadus, et Eesti kool läheb eestikeelseks, ja kirjutati koalitsioonilepingusse mingisugused asjad eesti keele õppest. Ja siis moodustati siin erikomisjon eesti keele õppest ja pandi selle juhiks Mihhail Stalnuhhin, tuntud eesti keele eestvõitleja, eks ole. Muide, ta on eesti keele õpetaja, aga ta võitleb siiski vene kooli eest. See iseenesest on selline, ütleme, blokeerimine ja asendustegevus minu silmis.
Aga ma võin olla eksiteel ja need inimesed seletavad ära, kuidas siis valitsus on kogu aeg neile vastu olnud. Nad on selliseid asju tahtnud, aga valitsus ei taha eesti keele õpet ja valitsus ei taha eesti keele arengut. Sel juhul on muidugi arusaadav, et parlament kohustas valitsust. Oleks võinud meie allkirjad ka koguda, me oleks andnud. Valitsus hakaku tööle! Ja muide, väga hea teatrietendus oli eile.

10:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Tarmo Kruusimäe, palun!

10:39 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Kas te oskaksite nimetada arvuliselt, kui mitut kooli see reform puudutaks, kui mitut klassikomplekti ja kui paljusid õpilasi?

10:40 Jürgen Ligi
Aitäh! Oskan küll. Aga kas ma tahan? Sest kogu selle eelnõu mõte on, et täitevvõimu töö on seda arvet pidada, seda infot omada ja sellele vastavalt tegutseda. Kas ma pean olema inimene, kellelt koalitsioonisaadik seda küsib? Mina ei ole tegelikult teie sekretär või valitsuse sekretär, kes neid andmeid jagaks. Aga ma võin siiski öelda: 12 omavalitsust on hõlmatud. 12 omavalitsust, kus on vene koole ja lasteaedu. Nendest kaheteistkümnest üheksas on vene ja eesti kool lausa kõrvuti. Mispärast? Mina ei tea. Aga teie ju teate. Teie ei toeta seda eelnõu. Edasi: hõlmatud on 22 000 õpilast. Kontrollige üle, ma võin eksida. Täiesti võimalik, et neid on natuke rohkem või natuke vähem. Minu teada on sellega seotud 13% koolidest. Aga mida teab opositsioonierakond? Võib-olla tema andmed ei ole ametlikud. Venekeelseid lasteaedu on 105 kokku 11 000 lapsega. Kas me ei suuda 11 000 lapsele lasteaias pakkuda ühte eesti keele tundi päevas? Härra Kruusimägi, ma arvan, te olete ise nõus mõnda lasteaeda minema – te olete ju suur patrioot – ja nendega eesti keeles kord päevas rääkima. Tallinnas on neid lapsi 6800 ja Ida-Virumaal 3200. Nii et jõudu tööle! Ma hakkasin tegema täitevvõimu tööd, nüüd võiks valitsus siit edasi minna.

10:42 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Raimond Kaljulaid, palun!

10:42 Raimond Kaljulaid
Aitäh! Hea ettekandja! Kõigepealt olgu stenogrammi huvides öeldud, jätkuks meie vestlusele Riigikogu sööklas, et seda eelnõu ei ole võimalik toetada minu arvates sellepärast, et see ei ole esitatud Riigikogu menetlusse heas usus sooviga parandada vene kogukonna laste tulevikuväljavaateid, vaid pigem sisepoliitilistel põhjustel. Aga see selleks. Mu küsimus on see. Mina ei kujuta hästi ette, kuidas on võimalik nii ulatuslikku vene kooli puudutavat reformi teha vene kogukonda ennast kaasamata. Kas ka teie olete nõus, et vene kogukonna lapsevanematel on õigus kaasa rääkida küsimuses, mis keeles nende lapsed peavad õppima? Ja ehk te selgitaksite, mil viisil te seda eelnõu koostades olete kaasanud vene kogukonna esindajaid, neid kuulanud ja nende arvamusega ka arvestanud. Ma tänan teid!

10:42 Jürgen Ligi
Võtke heaks! Mina ei ole edgarjuugendi kasvandik, mul alati kriibib kõrva, kui käib selline tänitamine ja selline omistamine. See on väga halb poliitiline kultuur. Ma tahaks, et teie ka sealt välja tulete, teil on selleks potentsiaal täiesti olemas. Eile oli samasugune tänitamine: ma pidin lugema professor Musta küsimusi, kus te enne olite, mis te enne olete teinud. Need vastused on ju kõik antud. Sellise sisuga eelnõu on ju esitatud, seda debatti on ju peetud. Vene kogukonna puhul me arvestame eelkõige inimarengu aruande tõsiasjadega. Me arvestame integratsiooniuuringutega ja arvestame sellega, et

parlament ei saa vene kogukonnaga nii tõhusalt suhelda kui täitevvõim. Me suhtleme kogu aeg. Aga selleks, et see suhtlemine oleks tõepoolest ametlik kaasamine ja kooskõlastamine, on täitevvõimu protseduurid. Need toimivad Eestis muide väga hästi, rutiinselt. Proovige järele! Minge töövarjuks mõnele ministrile – nii tehaksegi, suheldaksegi. Ja kindlalt on teie valijaskonnas suur potentsiaal seda kasutada.
Aga öelda, et me ei ole esitanud seda eelnõu heas usus – jumal hoidku! Kuidas te saate mulle või meile seda omistada? See on küüniline. Ärge omistage meile midagi sellist! Meil on see eelnõu heas usus tehtud ja meie hea usk sai kinnitust inimarengu aruandest. Sisepoliitika puhul on tõesti probleem, et kui parteid muutuvad silmakirjalikuks, siis neil tekib piinlik moment, aga mina viitan siin erakondade programmidele. Ma ei tea, kas see on siis sisepoliitika, kui erakonna valimisprogrammis on lubadused valijaile, aga nad on seda asja toetanud ja õigeks pidanud. Kas me ei või neile appi tulla? Kas me peame kõik ütlema, et jah, meil programmid on ühesugused, aga me ei tule sellega välja, äkki see on sisepoliitika? Teate, depolitiseerime sellise poliitika ükskord ära, eks ole!

10:45 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Urmas Kruuse, palun!

10:45 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Mulle meeldis teie vastustes iseäranis lause, kus te viitasite sellele, et tulevikus eesti keeles suheldes me ei küsi üksteiselt, mis kellegi rahvus on ja mis keeles keegi kodus räägib, vaid me suhtleme eesti keeles, nii, nagu Eesti riigis võiks kohane olla. Aga mis te arvate, mis võib takistada täna selle eelnõuga edasiminekut ja lõpuks selle vastuvõtmist? Kas me oleme siin parlamendis jalgu jäänud inimeste tegelikele soovidele? Ma viitan siin vene emakeelega inimestele, kellel on tekkinud väga tugev soov panna oma lapsed eesti lasteaeda ja kooli, õppida eesti keeles, aga parlament ja valitsus ei taha sellega nagu arvestada. Kas meie kommunikatsioonis on midagi valesti või me ei mõista ühiskonda enam adekvaatselt, vaatamata sellele, et ka teadlased on oma uurimustes sellele viidanud?

10:46 Jürgen Ligi
Aitäh! Minu arust ei takista edasiminekut miski. Kui on valijale lubatud, siis oleks ju tore valijale antud lubadust täita. See võimalus on kandikul ette toodud ja keegi ei taha olla ametlikult silmakirjalik: keegi ei taha elektroonilises hääletussüsteemis kirja panna, et olen silmakirjalik. Ma arvan, et saadakse aru küll, mis ühiskonnas toimub. Aga saadakse väga hästi aru ka partei huvist ega suudeta ennast teostada teistmoodi kui partei huvi kaudu. Keskerakonnale on vene valijaskond loomulikult olnud monopoolne häälte kogumise koht, aga ma juhin tähelepanu, et see monopol on murenemas. Tõenäoliselt valijad saavad aru, et ei ole nii, et partei ja valitsus tagab neile alati kaitstuse mingisuguse kurja maailma eest, vaid et elus on vaja teha muudatusi, mis annavad võimalusi juurde. Praegu on ka parteid ja valitsused kohustatud andma neile võimalused haridussüsteemist alates. Me ei saa kogu aeg rääkida täiskasvanuõppest. Ja kui inimesed on oma hoiakud kujundanud, siis tõenäoliselt me ei suuda kunagi leida piisavalt raha, et nad keele selgeks õpiksid. Aga lapsed omandavad selle ju lennult. Nii et ma arvan, et kommunikatsioon tegelikult eksisteerib, aga hulk inimesi on ennast sellest välja lülitanud, olles suletud kinnisesse inforuumi. Kahjuks kehtib see ka osa valijate puhul, sest lasteaiast peale on neid niimoodi treenitud.

10:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Urmas Espenberg, palun!

10:48 Urmas Espenberg
Austatud juhataja! Hea ettekandja! Mul on teile selline filosoofiline küsimus: kas te olete voluntarist? Kas te arvate, et kui midagi väga tahta, siis täitub see ainsa nipsutusega, ilma reaalseid asjaolusid arvestamata? Ma olen sellesama teie kritiseeritud eesti keele õppe arengu komisjoni liige. Me teame juba praegu, et sõnastikud, õpikud, metoodika, kontroll ja õpetajate arv on täiesti puudulikud, me ei saa kiirelt üle minna täielikult eestikeelsele õppele.

10:49 Jürgen Ligi

Aitäh! Sõrmenips oli siin kuidagi nagu filosoofiline kategooria. Mina näen, et sõrmenipsuga võib olulised asjad laua pealt, ma ei taha küll seda sõna kasutada, minema lüüa, aga Eesti segregatsiooniprobleemi mitte. Rahanduse ja hariduse valdkonna endise juhina ma võin öelda, et tegemist on struktuurse reformiga, mis tegelikult ressursse säästab ja võimaldab need fokuseerida hariduse sisule. See, et me peame kahte eraldi koolivõrku, on ka rahaline probleem, aga eelkõige on see mentaalne probleem. Mentaalne konsolideerumine on kokkuvõttes ühiskonnale kokkuhoid, mitte kulu kõiges. Teie erakond on kasutanud venelaste aadressil kõige hullemaid sõnu. Aga on selge, et see sotsiaalne taust, mis tekib segregatsioonist, sünnitab ühiskonnas halbu ilminguid, sh kuritegevust. Jällegi: sisejulgeolekus saaksime kokku hoida. Me oleme näinud, mis toimus aastal 2007: inimesed olid täiesti omas maailmas, ei tundnud ennast ühiskonna osana ja hakkasid lihtsalt lõhkuma. See on kindlalt pärit lapsepõlvest. Lapsepõlv on aeg, mil tuleb lapsega tegeleda, ja kus mujal seda teha kui mitte haridussüsteemis ja ühtse sotsiaalse võrgustiku abil. Ma ei ole seda sõna siin veel kasutanud, aga sotsiaalsed võrgustikud on tegelikult selle ümberkujunduse põhiline objekt, mitte niivõrd konkreetselt koolid. Just sotsiaalsed võrgustikud.

10:50 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Natalia Malleus, palun!

10:50 Natalia Malleus
Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kui reform rakendub teie pakutud kujul, siis kuidas te leiate need 200 õpetajat, kes täna on Ida-Virumaal puudu ja kes oleks võimelised eesti keeles õpetama?

10:51 Jürgen Ligi
Teie ju leiate need, teie erakond on praegu valitsuses. Ülesanne antakse valitsusele. Aga nagu ma märkisin, õpetajaid on tegelikult Eestis palju, aga nendest peaaegu pooltel pole täiskoormust. Ja ma märkisin ka seda, et esimesest klassist alates saab kasutada klassiõpetajaid, kes õpetavad kõiki aineid, ja klassiõpetajate koolituses on konkurss. Kui me esimesest klassist alustame, siis kolme aastaga need lapsed jõuavad neljandasse klassi. Selleks ajaks on ka õpetajaskond ümber kujundatud. Kindlasti lapsed juba oskavad eesti keelt, küll õpivad õpetajad ka. Mind hirmsalt häirib see, et õpetaja jaoks peab õppimine olema religioon ja kindlasti ongi, aga me omistame neile võimetust õppida – ise õppida, ise ka tahta osata eesti keelt ja soovi anda seda lapsele edasi. Neil on see tahtmine. Anname neile tuge, anname neile teise signaali! Ärme kogu aeg anname seda signaali, mida antakse ka Tallinna koolides: et Keeleinspektsioon on keeleinkvisitsioon ja et eesti keelt ei pea õppima. Kogu aeg on justkui vaja tagada seda, et üks osa valijaskonnast on isoleeritud ühe kindla erakonna huvides.

10:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Kalle Grünthal, palun!

10:52 Kalle Grünthal
Aitäh, Riigikogu istungi juhataja! Hea ettekandja! Kuulasin teie ettekannet ja seda, kuidas te vastasite küsijate küsimustele. Te kasutasite selliseid sõnu: tuleb, peab. Saan aru, et see kõik on väga ilus ja kena, kuid mind hakkas painama üks mõte. Te olete olnud Reformierakonnaga 17 aastat võimul. Miks alles opositsioonis olles ärkas teie südametunnistus ja te saite aru, et kooliharidus on vaja eestikeelseks muuta?

10:53 Jürgen Ligi
Aitäh! Te ütlesite, et te kuulasite mu ettekannet. Ärge siis valetage sissejuhatuseks, nii et mul läheb kohe tuju ära ja ma võin olla ebaviisakas, kui mul halb tuju on. Aga mul tuleb see puudus alati meelde ja nüüd ma olen jälle viisakas. Teie olete olnud veerand sajandit võimul kogu selle kambaga, kes praegu võimul on. Veerand sajandit! EKRE sai parlamenti minu nähes, aastal 2015. Meie olime opositsioonis. Kui Rahvaliit oli valitsuses, ei liigutanud ta lille ka. Enne seda veel oli teie partner Isamaa. Olud olid teised, ei saanud kõike teha, Vene väed olid sees. See oligi probleem. Ma arvan, et siis ei saanud seda teha. Aga need viimased neli aastat EKRE isegi ei maininud sellist asja nagu eestikeelne haridus – mitte kordagi. 1999. aastal tulid Mart Laar ja Isamaaliit võimule. Mina ei märganud, et ta oleks rääkinud eestikeelsest

haridusest. Vene väed olid väljas, aga mitte midagi. Haridusministri portfell on 1999. aastast kuni 2015. aastani olnud isamaalaste ja Keskerakonna käes. Mitte midagi ei olnud sisuliselt tehtud muud, kui seda asja edasi lükatud. Kui mina haridusminister olin, siis ma tõesti ei saanud sellest majast inspiratsiooni venekeelse kooli eestikeelseks muutmiseks, kuidas iganes seda reformi ka võinuks nimetada, vahest Eesti koolisüsteemi ühendamiseks. Ma sain küll inspiratsiooni erivajadustega laste ja muude analoogsete teemade käsitlemiseks ja nii ma tegelikult hakkasin mõtlema, et mitte-eesti emakeel on ka üks erivajadus, millele tuleb teistmoodi läheneda. Ja sellega läks natukene aega. Nagu ma ütlesin, teie olete 17 aastat hoidnud haridusministri portfelli ja pole liigutanud. Meie hoidsime 17 kuud ja hakkasime mitte ainult mõtlema, vaid ka liigutama. Kui haridusminister ei too valitsusse seda teemat kui lahendatavat probleemi, siis teiste valdkondade ministrid ei pruugi tegelikkust tajuda.
Aga eelkõige, nagu ma ütlesin, on see ühiskonna valmisoleku küsimus. Kuna küsimus oli personaalselt mulle esitatud, siis võin teile nimetada ühe hetke või õigemini kaks hetke, mis olid otsustavad. Üks oli selline. Ma käisin suusatamas, tulin hilja tagasi ja kuulasin saadet "Kirillitsas Eesti". Rääkisid venelased. Ja nad rääkisid, et see asi tuleb ära lõpetada, see vene kooli värk. See oli minu jaoks kõige otsustavam hetk: see ongi tehtav. Teine otsustav hetk oli üks telesaade, kus ma sel teemal debateerisin. Enamik inimesi oli samal nõul. Seal olid ka teadlased ja ainsad, kes julgelt vastu vaidlesid, olid MTÜ Vene Kool Eestis esindajad. Teate, mis ühendus see on? See on Kremli käepikendus – lugege kapo raamatut! See on see, millest kapo räägib, kui ta räägib Venemaa mõjutustegevusest. Ma leidsin, et järelikult meil on üks marginaalne jõud, kes selle reformi vastu sõdib, teised kõik on kaasamõtlevad või toetavad. Inimarengu aruanne, mis ilmus mu meelest mais 2017, oli ka mu meelest üks tähis. Jällegi: miks me enne ei teinud? Vaat seda inimarengu aruannet enne ei olnud. Migratsiooniuuringud, nii ja naa, teemaga peab kogu aeg tegelema. Seda oli küll märgata, et venelased püüavad oma lapsi panna eesti lasteaeda, ja põhjus on olnud selge. See ongi ju kõige tähtsam! Niipalju siis vene kogukonna kaasamisest, vastus küsimusele, kas me oleme kaasanud vene kogukonda. Palun: uuringutega on kaasatud. 71% konkreetses uuringus vastas, et nad tahaksid panna oma lapsed eesti lasteaeda. Aga millest meie räägime? Meie tahaksime, et oleks sajal protsendil see võimalus.

10:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Heidy Purga, palun!

10:58 Heidy Purga
Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud Jürgen Ligi! Selsamal teemal mõtiskledes ajas tagasi vaadates leidub ka kogenenumale poliitikavaatlejale ilmselt väga suuri üllatusi. Eesti keelele üleminekust on räägitud juba aastaid ja ma toon mõned väljavõtted, mis ma leidsin internetis otsingumootorit kasutades. Eesti Päevaleht aastal 2000, pealkiri "Opositsioon blokeeris eestikeelsele haridusele ülemineku". Valitsusliit ei saanud Riigikogus opositsiooni vastuseisu tõttu – opositsioonis olid siis Keskerakond ja Ühendatud Rahvapartei – pärast pikki vaidlusi vastu võtta seadusmuudatust, millega oleks sätestatud üleminek eestikeelsele õppele. Teiseks, väljavõte Riigikogu koduleheküljelt aastast 2004: "Infotunnis rõhutas peaminister Juhan Parts, vastates Riigikogu liikme Andres Herkeli küsimusele eestikeelsele haridusele ülemineku kohta, et antud probleemi lahendamisel tuleks olla paindliku suhtumisega." Ka ütles Parts tookord, et "ettevalmistused, mis võimaldaksid paindlikult gümnaasiumiastmes võtta kasutusele rohkem eesti keelt, käivad". Kolmandaks: Sirp, Ilmar Tomuski artikkel, mis ilmus pea aasta tagasi. Selles räägitakse vene kooli üleminekust eestikeelsele õppele ja, et sellest on räägitud juba 90. aastate algusest.

10:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Palun küsimus!

10:59 Heidy Purga
Ja ka täna leitakse selles seaduseelnõus väga palju probleeme. See on liiga üldine ...

10:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Palun küsimus!

10:59 Heidy Purga

... ja liiga pealiskaudne. Miks on eestikeelsele haridusele üleminek olnud siiani samas seisus, et pole leitud lahendit, ühtset keelt ja ...

10:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Head kolleegid, küsimuse esitamiseks on üks minut. Nüüd on möödunud juba poolteist minutit, aga ei ole ikka jõutud küsimuseni.

10:59 Heidy Purga
Ma esitasin küsimuse.

10:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Püüame päevakorrast ja kodukorrast kinni pidada.

10:59 Heidy Purga
Jah. Ma esitasin küsimuse. Aitäh!

10:59 Jürgen Ligi
Väga hea! Väga hariv küsimus oli tegelikult ja ma arvan, et see aeg kulus efektiivselt. Mul on ka mulje, et see teema on midagi uut. Seda ajalugu minu silme ees ei ole olnud põhjusel, et see ei ole ühiskonnas olnud domineeriv teema. Me oleme tegelikult arvanud aastakümneid, et see seis on lootusetu, ega ole hoolinud sellest osast ühiskonnas. Need inimesed on kusagil eraldi ja kehvemas seisus, aga nad ju seda ise tahavad. Nüüd on tegelikult ühiskond mentaalselt väga palju muutunud, sellised suured sotsiaalsed probleemid on palju suurema tähelepanu all.
Ma hea meelega praegu guugeldaksin, et Jevgeni Ossinovskile ette lugeda need laused, mis ta 2017. aastal ütles. Kõlasid "roostes suurtükk" ja "võitlus oma inimeste vastu" ja muud säärased fraasid ühes lauses – seitse asja umbes, üks koledam kui teine. Ja ma siis vaatasin, mis ta veel on rääkinud. Temas oli säherdune turris vastuseis eestikeelsele haridusele kogu aeg olemas, ma pean tunnistama. See üks lause peegeldas seda, et isegi temas, kes ta peaks seda teemat väga hästi valdama, oli vastuseis.
Aga see läks üle. Paari aastaga läks see üle ja see lihtsalt näitab, kuidas ühiskonna valmisolek võib muutuda niivõrd, et ka inimene, kes kaks aastat tagasi sõimas, ütles omavahel, et see tuleb ära teha. Ta on mulle omavahel öelnud, et nüüd on võimalus selleks tekkinud. Aga miks ta saalis debatil väidab mingit muud asja, ütleb, et ta ei toeta, ütlemata, mida ta ei toeta – ma ei saa sellest tegelikult aru. Sisulist probleemi ta ju mõistab.
Aga üldiselt on huvi küsimus. Igaüks tahab näidata, et just tema on see eestkõneleja ja et just tema, kes ta on mingi probleemi suureks puhunud, on see, kes lahendusi pakub. Tühja nad pakuvad! Sel juhul, kui nii jätkub, on veel 25 aastat samasugust õrna rääkimist ja lõhe ühiskonnas keelegruppide vahel kasvab. Inimarengu aruanne ju ütleb, et olukord on hullemaks läinud. Selles on asi.

11:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Tiit Kala, palun!

11:02 Tiit Kala
Tänan, austatud istungi juhataja! Hea eelnõu esitaja! Teie seletuskirjas on kokkuvõttev lause: "Kuna eestikeelse hariduse edasi lükkamise ajalugu on veerand sajandi pikkune, visandame ka autorite ettekujutuse ajakavast kui kriitilisest teemast." Küsimus on selles, et kui teie erakond on olnud koalitsiooni juhtiv erakond ja teie ise olete olnud haridusminister, siis miks ei ole seda kava varem ellu viidud, ja küsimuse teine osa on see, et kui palju õpetajaid läheks vaja teie kava elluviimiseks.

11:03 Jürgen Ligi
Aitäh! Kui mina tulin poliitikasse, olid tunnid juba alanud ja võimul oli olnud Isamaa, teie koalitsioonipartner. Küsige nende käest. Mina juba vastasin. Kui te oleksite tundi kuulanud, siis oleksite selle vastuse ka saanud. Vene väed olid sees olnud, 1995 neid enam ei olnud. 1995 oli rahvusvaheline olukord tõenäoliselt siiski veel selline, et me ei tahtnud endale sellist vaidlust, me ei olnud siis veel NATO-s ega midagi. Sellega ma põhjendan näiteks seda, miks EKRE, olles võimul 1995–1999, ei teinud

midagi. Siis, 1999 tuli Mart Laar. Ja siin paneb mind juba natukene mõtlema, et miks sealtpeale 17 aastat haridusministri portfelli jaganud Isamaa ja Keskerakond on otsinud pigem vabandusi asja mittetegemiseks ja kritiseerivad seda eelnõu, selliseid algatusi ja jätavad hääled andmata. See on minu jaoks suurem küsimus. Meie olime küll valitsuserakond, peaministri erakond, aga peaminister ei too – tal ei ole selleks juriidilist võimalust, ta peab seda kuidagi saavutama –, ei too eelnõusid valitsuse istungile, ei esita eelnõusid omapäi Riigikokku, seda kõike peab tegema valdkonnaminister. 17 aasta jooksul Keskerakonna ja Isamaaliidu haridusministrid seda millegipärast ei teinud, ju neil oli selleks tugev põhjus. Siis, kui mina sain haridusministriks, ei olnud mul eeltööd võtta, mis üldiselt on ju alati olemas. Sa lähed ministeeriumisse, saad selle *know-how*' ja hakkad sellega tegelema, sa küsid, sa teed, sa otsustad. Sellist ettevalmistust seal majas ei olnud. Aga inspiratsiooni paralleelteemadega inforuumis ma sain ja sai ka minu erakond. Minu erakond, kellel ei olnud haridusministri portfelli olnud, sai tänu sellele, et me seda ametit 17 kuud pidasime, inspiratsiooni ja tulime oma eelnõuga esimest korda välja 2017. aasta alguses Tallinna kontekstis. Ja see ongi vastus.
Aga kui te nüüd tahate natukene lohutust Keskerakonnale ja Isamaale nende ministrite tegevusega seoses, siis omamoodi on nad kõik ju tublid inimesed ja eks nad kuulasid ka ühiskonda. Ühiskonnas see debatt ikkagi ei olnud nii valdav ja uuringuid, mis oleksid julgustanud, ei olnud palju. Väga pikka aega püsis ettekujutus, et venelased on eraldi, nad ise tahavad olla eraldi ja las nad siis olla eraldi. Aga sotsioloogilised uuringud on üsna kurvad, me ei saa sellega lõputult leppida. Vahepeal läksid ju moodi sõnad "klaaslaed" ja "lõksud". Seda võis lugeda inimarengu aruandest. No mina üldiselt põlgan, kui inimgruppidele sisendatakse, et neil on kogu aeg üks klaaslagi ees ja mingisugused lõksud, kuhu nad kogu aeg sisse kukuvad. Tegelikult tuleb anda neile innustust ise pingutada ja leida ressursse, et riik saaks nende heaks pingutada. Ja see eelnõu ongi selleks.

11:07 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Yoko Alender, palun!

11:07 Yoko Alender
Aitäh, hea istungi juhataja! Austatud Jürgen Ligi! Peaminister on koalitsioonilepet tutvustades ja ka hiljem Riigikogu poole pöördudes korduvalt rõhutanud, kuidas tema valitsus seisab nende eest, kes on seni tundnud, et nende eest ei ole seistud. Inimarengu aruanne kinnitab, et parema sotsiaal-majandusliku taustaga muu emakeelega laste vanemad panevad oma lapsi eestikeelsesse lasteaeda, eestikeelsesse kooli. Kes peaks seisma nende teiste eest?

11:07 Jürgen Ligi
Aitäh! Ma saan aru, et see peaks olema valitsuse igapäevane töö, aga ma ei tea, millega tegeleb näiteks haridusminister. Kui me olime Narvas debatil, siis ma esitasin fakti – nüüd ma natukene täiendan, mitte ei kommenteeri seda fakti –, et Eesti venekeelsete koolide PISA-testide tulemused on aasta võrra taga eestikeelsete koolide omadest, ja see on ju probleem. Mailis Reps eitas seda kategooriliselt, et ei, mis asi, ei ole sellist asja. Suure saali ees, haridusminister! Loomulikult kõlas see nagu sõna sõna vastu. Aga ma ei eksi selles, see sai kontrollitud: ongi kehvemad, ma ei mõtle sellist asja välja. See, kui mängitakse lihtsalt rumalat, ei ole eestseismine. Kui taastoodetakse halvemaid saatusi, kehvemat haridust, siis see kindlasti ei ole eestseismine, aga valitsus peaks seda tegema ja need probleemid peaksid hariduses igal juhul *top* 3 hulgas olema. Ja kui valitsus seda ei tee, siis antaksegi Riigikogus valitsusele ülesandeid. Seda ma praegu pakun. Riigikogus ei anta ülesandeid iseendale, nagu eile juhtus, et hakata Eestis õppima eesti keelt. Fantastika!

11:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Urve Tiidus, palun!

11:09 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Keelteoskus annab inimesele konkurentsieelise ja eesti keele oskus on siin Maarjamaal selge konkurentsieelis. Selle tõsiasja mõistmist näitab venekeelsete perede järjest kasvav soov panna oma lapsi eesti keele keelekümbluse rühmadesse, tavalistesse eestikeelsetesse lasteaedadesse ja ka eestikeelsetesse koolidesse. See on kasvav trend, mis

on igati loogiline, teades, et kommunikatsioonioskused on kiiresti muutuvas maailmas võtmetähtsusega. Selles Riigikogu koosseisus on valimisprogrammide, Riigikogu saalis öeldud sõnade ja meedias avaldatud mõtete põhjal toetus sellisele eelnõule, nagu te täna siin esitlete, ma arvan, ligi 60%. Mis võib takistada seda, et see 2018. aasta detsembri eelnõu menetlemisel puudu jäänud üks hääl täna siiski lisandub? Ma väga loodan, et lisandub ja tuleb 51 häält ära.

11:10 Jürgen Ligi
Aitäh! Ma ei oska ühiskonna toetust numbriliselt väljendada, sest kui on nii palju infomüra, eks ole, eesti keele õppe ja kõige muuga seoses, siis see seltskond oskab olla päris lärmakas ja alavääristada algatust, mis minu arust on elementaarne. Seda on tehtud iga päev, tehakse täna, tehti eile. Kultuurikomisjoni esimees läheb rääkima asju, millele on viis korda vastatud, kui suurt teadust, mida siis ühiskond kuulab ja professor räägib. Aga kus nad enne olid, eks ole? Järelikult ei saa teha – kuna enne ei tehtud, siis enam ei saagi teha. See oli see akadeemiline tarkus, mida ma eile kuulsin. Eks see kõik on üks müra, mis jätab mulje, nagu oleks neil midagi öelda, kuigi tegelikult ei ole neil midagi öelda. See mulje kujundab ka üldist arvamust eelnõu suhtes. Ma olen püüdnud seletada seda teemat täna, varem – me kõik oleme. Me oleme koos selle eelnõu valmis teinud ja lootnud, et ehk mõnel hakkab häbi. Meil istuvad siin Isamaa esimees, minu arust vähemalt kaks Isamaa aseesimeest, Isamaa peasekretär, kes kõik on tõotanud, eks ole. Meil on siin EKRE, neist enamik ei olnud küll eelmises Riigikogus, aga kõik on lubanud, programme kirjutanud. Mida me siis veel usume kui mitte inimeste sõna? Nii et ärme oleme pessimistid. Meil ei olegi küsimus ühes hääles, meil on siin Riigikogus ju 75 häält olemas. 75 häält! Kahju, et Raimond on selles küsimuses nii konservatiivne, muidu oleks tema hääl ka kindlasti, sest ta on sellest keskkonnast ju õnneks nüüd väljas ja mõtleb asjadele kindlasti kaasa, mida varem ei saanud teha.

11:12 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jaak Juske, palun!

11:12 Jaak Juske
Austatud ettekandja! Te olete juba tund aega püüdnud meile väita, et kõik teised on süüdi. Ma arvan, et selle eelnõu eesmärk on iseenesest õige, aga samas, kui me ei ole suutnud või tahtnud seda siiamaani ellu viia, siis on ikka täiesti uskumatu loota, et see juhtub nüüd mõne kuuga. Ma saan aru, et sellel eelnõul on tegelikult hoopis teine eesmärk: panna mõningad tänased valitsusparteid kahvlisse. Aga ma ikkagi kordan seda küsimust. Teie erakond on olnud üle kümne aasta peaministripartei, valitsuse juhtiv partei, kes on pannud kokku valitsuskoalitsioone. Kui teil tõesti oleks olnud siiras tahtmine eestikeelne haridus ja kool ellu kutsuda, siis miks te pole seda koalitsioonikõnelustel nõudnud? Miks?

11:13 Jürgen Ligi
Aitäh! Öelge oma koolipapaametist lähtudes, kuidas te suhtute õpilasse, kes ei ole tunni jooksul kuulanud ühtegi lauset ja siis hakkab otsast peale küsima. Mis te talle teete? Kas saadate ta tunnist välja, kirjutate märkuse, panete hinde? Mis te teete? Või pahandate? Mina ei tee neist ühtegi. Aga seda küsimust on siin mitu korda arutatud. Eriti ebaõiglane on väita, et ma ütlen, et teised on süüdi. Ma olen kogu aeg rääkinud ühiskonna valmisolekust. Ma olen möönnud, et Isamaal olid omad põhjused, EKRE-l, Rahvaliidul olid omad põhjused, miks nad seda ei teinud. Ja haridusministri portfelli hoidsid suurema osa ajast Isamaa ja Keskerakond, ju neil olid ka mingisugused põhjused. Ja mitte see ei ole tähtis, kas ma süüdistasin või ei süüdistanud – ma ju ei süüdistanud, ma pigem õigustasin –, vaid see, et nüüd on võimalus kasutada valmisolekut, mis ühiskonnas on olemas, ja asju muuta. Ma ei tea, kas teie muudate ainult neid asju, mis on juba ära muudetud, ja teete kogu aeg ühte ja sama muudatust uuesti üle, või on siiski mingi hetk, kui muudatus saab tehtud, ja siis teete midagi muud.

11:14 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Peeter Ernits, palun!

11:14 Peeter Ernits
Hea ettekandja! Need vastused on juba väga tuttavad. Veerand sajandit on munetud, aga Reformierakond, sinu Reformierakond, on 12 aastat valitsust juhtinud ja nagu ma kuulsin, on häda

selles, et head koalitsioonipartnerid ei ole tegutseda lasknud. Aga te olete valimisi võitnud hulgi ja ometi pole te selle ettepanekuga midagi teinud. Sa vahepeal rääkisid, et Vene väed olid sees. Kas Andrus Ansipi ja Taavi Rõivase ajal olid ka Vene väed sees, et ei saanud liigutada? Nagu ma aru saan, on muidugi väga süüdimatu tulla praegu, mitte võimul olles välja sellise ilusa ettepanekuga. Aga ikkagi seleta, kuidas Reformierakonna sees lood on. Kui Reformierakond paneb valitsuse sel ajal korduvalt kokku ja ...

11:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Palun küsimus!

11:15 Peeter Ernits
... te räägite, et haridusminister ei lubanud, siis mis teie sees on toimunud? Teile pole see ilmselt oluline olnud.

11:15 Jürgen Ligi
Aitäh, härra Ernits! Ma pean tunnistama, et te ei ole kuulanud siin mitte ühtegi silpi. Te ütlete, et teate kõiki vastuseid, aga kõik vastused on valed. Mitte ühtegi lauset pole te kuulanud, te kordate sama lolli küsimust, millele on siin juba vastatud. Mina ei ole süüdistanud teisi – ei koalitsioonipartnerit, mitte kedagi –, ma ei ole öelnud, et ei lastud teha. Ma olen öelnud, et ma ei tea kõiki asjaolusid. Minu jaoks, meie erakonna jaoks tuli see teema päevakorrale tänu sellele, et mina ja Maris Lauri saime hoida haridusministri portfelli. Kahtlemata tulevad sedapidi uued mõtted. Ja ma siiski arvan, et juhul, kui teiste erakondade haridusministrid seda mitte kordagi minu nähes valitsusse ei toonud – mitte kordagi ei ole ma seda näinud –, siis olid neil selleks omad põhjused. Asi oli tõenäoliselt ühiskonna debati ja valmisoleku tasemes. See on see, mida ma tegelikult vastasin. Nii et kui te ikka tahate vastuseid teada, siis enne tutvuge nendega. Ärge öelge, et kui te enda omi teate, siis teate ka neid vastuseid, mis mina annan. See ei ole süüdistuskõne, see on põhjenduskõne. Nii et palun suhtudagi sellesse nii.

11:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Oudekki Loone, palun!

11:17 Oudekki Loone
Aitäh, härra juhataja! Härra ettekandja! Ütlesite midagi niisugust, et kohe tuleks leida eestikeelne kasvataja või et küll õpetajad kohanevad või siis lähevad pensionile, kui ei kohane. Sellised hooletud ja rumalad lausungid näitavad väga selgelt, kui palju selle eelnõu algatajatele tegelikult meie venekeelsed kaasmaalased ja nende hea käekäik korda lähevad. Lihtsalt hangitakse poliitilisi punkte vähemuste arvel, kasutades meie ilusat emakeelt, eesti keelt malakana, ütlemaks, et te pole ikka päris meie. See on päris kurb. Ja seletuskirjas ei ole ka sõnagi selle kohta, kuidas see eelnõu on läbi räägitud meie venekeelse kogukonnaga, kes tegelikult peaks demokraatlikus riigis ja vastavalt meie põhiseaduse §-le 37 ise otsustama, mis keeles nende õppetöö toimub. See on tegelikult venekeelse kogukonna otsus. Kas te selgitaksite täpsemalt ja selgelt, kuidas see protsess ikkagi käis? Ma loodan, et te seda ka tegelikult tegite. Kellega te kohtusite – milliste pedagoogide, milliste rektorite, milliste asutustega? Ja mida nad arvasid? On teil mõni sotsioloogiline uuring ka venekeelse kogukonna arvamuse kohta?

11:18 Jürgen Ligi
Aitäh! Tulge nüüd sealt barrikaadilt alla, visake oma punased lipud kõrvale ja pange see Vene saatkonna memo ka kõrvale, mis ütleb, et meie põhiseadus laseb õppekeelt inimesel endal valida. Selle lause tähendus on Riigikohtu tasemel läbi räägitud juba üheksakümnendate alguses, ma pakun, et tegemist oli Riigikohtu 1994. aasta lahendiga. See säte ei tähenda seda, et avalikest vahenditest peetakse üleval võõrkeelseid koole. See ei tähenda seda! Lugege seda ja jätke Vene saatkonna tekst siit saalist välja. Selle eelnõu inspiratsioon pärineb venekeelselt kogukonnalt. Kordan, venekeelselt kogukonnalt. Ainult tänu sellele see üldse sündis. Haridusministeeriumist ei tulnud inspiratsiooni rohkem kui servnevate teemade kaudu. Ja vaat see oli küll tegemata töö, et haridusministeeriumis ei olnud ettevalmistusi tehtud. Ma arvan, et ministeeriumi valdkonnaeksperdid peavad olema ajast nii palju ees, et nad ka midagi ametlikult ette valmistavad, aga ette valmistatud oli sedavõrd vähe, et see ei kerkinud

päevakorrale. Ja kes veel – küllap mult küsitakse seda uuesti – saab eelnõusid, algatusi valitsusse tuua kui mitte valdkonnaminister. Seda ei pea tegema peaminister. Peaminister peab tegelema kümne tuhande valdkonnaga ja on asju, mis ei kerki päevakorrale õigel ajal. Aga haridussüsteemi ühendamine võib-olla ei olnudki varem võimalik, praegu on. Võib-olla see kõik on olnud väga täpse planeerimise tulemus.
Ja neid lausekesi ei ole mõtet kontekstist välja nokkida. "Tulebki teha" on täitevvõimu kohustus, see on imperatiiv, seda peab tegema, tulebki teha. Aga see on väga hooliv tegemine. Hoolimatu on lause "Ei tule teha". Selle kirjeldus on inimarengu aruandes olemas. Võtke see kätte, pange need memod kõrvale, ja te saate aru, millest on jutt.

11:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Heiki Hepner, palun!

11:21 Heiki Hepner
Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Eestikeelne kooliharidus on vaieldamatult ülioluline. Arvestades, et hea ettekandja on olnud ka haridusminister ja hoidnud seda portfelli, oleks siiski oodanud natukene sisukamat eelnõu, mitte ainult deklaratiivset avaldust. Õpetada lapsi, kelle emakeel ei ole eesti keel, on vaieldamatult oluline ja nõuab siiski ka teatud ettevalmistust. Milline on teie hinnang praegusele olukorrale? Kui palju meil on selliseid spetsialiste, kui palju oleks vaja neid tegelikult igal aastal ette valmistada ja kui paljud nendest spetsialistidest oleksid valmis juba järgmisel aastal – siis peaks ju rakenduma teie eelnõus pakutule üleminek – vastavates koolides tööle asuma?

11:22 Jürgen Ligi
Aitäh! Ma arvan, et te tegelikult ei oodanud seda eelnõu. Te ütlete, et oleksite oodanud teistsugust eelnõu. Miks te üldse minult seda ootate? Miks te ei oota seda oma ministritelt, oma valitsuselt, oma erakonnalt? Ma arvan, et juba see sissejuhatus kiskus kiiva. Teiseks, enne kui küsite, kuulake! Üldiselt on targem küsimusi alati debati pinnalt esitada, mitte võtta neid fraktsioonis ettevalmistatuna paberil kaasa. Sellele küsimusele on juba korduvalt vastatud. Ja oma ettekandes nimetasin ma korduvalt, et paindlikkus on see, mida seadusandja peab valitsusele võimaldama, see, mida üks opositsioonierakond peab pakkuma teistele erakondadele, et otsus sünniks. Paindumatu on ettekirjutus asjades, mille kohta tõepoolest aastas ei ole julgetud teha detailsemaid uuringuid. Üldise olukorra kirjeldusi on ju palju, ma olen neid siin nimetanud, aga need on kõik sellised andmed, nagu ma rõhutasin, mis on täitevvõimu pädevuses. Täitevvõimu pädevuses! Juriidilised analüüsid, ressursijaotused, koolivõrgud – meie ei pea nendele küsimustele vastama. Ma ütlesin seda juba päris alguses ühele teie erakonna küsijale. Mina ei pea neid asju valitsuse eest ära tegema ega pea seda tegema ka ükski teine Riigikogu liige. Ei pea meie neid numbreid ütlema, aga ma tean, et see on võimalik.
Te eelmises kogus ei olnud, aga siin toimus sel teemal eraldi arutelu. Mart Rannut, kellest ma väga lugu pean, räägib sel teemal ausat juttu, väidab, et selle asja teeb ära viie aastaga. Mis iganes see täpne õpetajate arv on –seda ütlevad eksperdid, mitte Riigikogu liikmed. Riigikogu liikmed teevad poliitilise otsuse. Viis aastat võib olla liiga optimistlik, eelnõu miinimumvariant on üks aasta, ja loomulikult tuleb alustada nii ruttu kui võimalik. Põhjusi, miks esimesest klassist alustamine on lihtne, ma nimetasin. Klassiõpetajate erialale on konkurss – toetun jällegi haridusministri andmetele, tema ütles seda. Usun teda, selles punktis usun. Ta ütles seda, mida tal ei olnud kasulik öelda, ja ma kasutan seda. Järelikult oli ta tol hetkel aus, seda ei ole ta aga olnud mitte igal hetkel.

11:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Andres Metsoja, palun!

11:24 Andres Metsoja
Aitäh, hea istungi juhataja! Hea Jürgen Ligi! Pärnus alustas 1. septembril Tammsaare koolis I klass eestikeelsena. Siin on palju räägitud küll sellest, et vene kogukond saab justkui vähem võimalusi, kui neil on vene kool jne, ja et kas see on erivajadus jne. Aga väga selgelt tuli välja probleem, et eesti kogukond ei ole lihtsalt valmis süvenema venekeelsesse keskkonda, isegi siis, kui vene kogukond on valmis ilma keeldude ja käskudeta tegelikult leppima olukorraga, et nende koolist peab saama eestikeelne kool. Ja

minu küsimus tulebki nüüd selline: mis on sinu nägemuses kolm olulisemat jõuhooba omavalitsustele, et see üleminek sujuvaks teha? Millised on väga reaalsed tegevused, et olla abiks keskvalitsuse tasemel?

11:25 Jürgen Ligi

Aitäh! Tänan kaasamõtleva küsimuse eest! Tegelikult oli seda ju lihtne prognoosida. Seda, et Narva – vabandust, Pärnu – on nii tublilt käitunud, saab ainult kiita. Ja see, et sellega kaasneb selline probleem, et – ma ei tea, kas sõna "kogukond" on sobiv, Mart Nutt vist oleks pahandanud, kui ma oleks öelnud "kogukond", aga mul ei ole praegu paremat sõna – kogukond jääb ikkagi natukene eraldi. See on väga praktiline probleem, väga prognoositav probleem. Rääkisin siin ka sõpruskondadest, koolikultuurist – see on kõik, mis elus on. Aga peamine hoob, mida meie saame praegu deklareerida, on esiteks poliitiline otsus, valitsusele ülesande andmine. Kui valitsus ütleb tõesti, et see võtab kauem aega, ja et I klassist niipea veel alustada ei saa, siis me peame sellega leppima, aga ma arvan, et tegelikult saab. I klassist alustamiseks saab paigutada õpilasi eesti koolidest ... "Õpetajaid" tahtsin ma tegelikult öelda, aga ka õpilaste puhul võib kasutada koolidesse suunamist. Näiteks praegu on üks probleem see, et isegi kui lasteaedades on keelekümblus, pannakse need lapsed inertsist ikkagi vene kooli. Sellisele asjale tuleks ju kohe käsi ette panna, öelda, et see laps läheb teise kooli, mitte sellesse, mis tal endal pähe tuleb. Omavalitsusel on suunamise võimalus olemas.
Loomulikult on ka igasuguseid liikumisi, mida haridusministrid teavad: "Huvitav kool" ja "Noored kooli" ja "Kaasav kool" ja ma ei tea, mis kõik veel – terved organisatsioonid on taga. See on natukene ühiskondlik liikumine ju ka, näiteks "Tagasi kooli" puhul käivad inimesed, kellel on autoriteeti, koolides tunde andmas, nad suudavad seda teha väga huvitavalt. Võib-olla kulub ära väike trenn ja õpetus, aga osal meist on ju olemas lausa õpetajapaberid. Natukene roostet maha ja esinemistreeningut saab siin selle töö käigus ka. See on ühiskondlik ettevõtmine. See ei ole selline asi, mille puhul kõik lahendused on ette teada ja kõik on olemas. Vastupidi, pigem on häda selles, et palju asju on puudu ja ilma poliitilise otsuseta see ei muutu.

11:28 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kai Rimmel, palun!

11:28 Kai Rimmel

Aitäh, austatud koosoleku juhataja! Hea ettekandja! Selliste oluliste küsimuste korral läheb kindlasti vaja spetsialistide arvamust. Kes on need autoriteetsed keeleteadlased, kellega te olete koolireformi kaalunud ja saanud kindluse, et see õnnestub sellise ajagraafikuga? Ma rõhutan: sellise ajagraafikuga. Palun mitte jääda üldsõnaliseks ja nimetada 4–5 keeleteadlast koos infoga selle kohta, kus saaks tutvuda nende protokollidega.

11:29 Jürgen Ligi

Aitäh! Oh jumal! Oma kohtumisi me ei protokolli, me oleme selles mõttes suhteliselt liberaalne erakond, et ei lindista, ei protokolli, aga kohtume. Aga seda teemat on Riigikogus käsitletud lausa tähtsa riikliku küsimuse arutelu formaadis ja kui nimetada üks teadlane, kelle puhul ma tean, et ta kvalifitseerub just keeleteadlaseks, siis on see Mart Rannut. Tema ettekanne oli see, mis meie erakonna vaatega 100% kokku langes, nii et me ainult rõõmustasime. Mart Rannuti ettekanne lugege läbi. Me oleme oma programmi koostamisel teinud ka väikesi privaatseid kohtumisi teadlastega. Privaatseid sellepärast, et tegelikult suhtuvad teadlased päris tõrksalt sellesse, kui neid kutsub külla mingi erakond. Aga me oleme neid kohtumisi teinud. On kohe näha, et see tekitab ebamugavust, kui kohtumisel on liiga tugev erakondlik liin, sellepärast ei hakka ma neid nimesid nimetama. Aga vaadake ja lugege see stenogramm läbi – mida seal räägiti, mida rääkis teie erakond – ja võtke see omale hääletusjuhiseks. Küll te ka nende teadlastega jõuate pärast seletada, nad kiidavad teid. Filoloogid on täiesti veendunud, et keel on vaja omandada hariduse protsessis üldiselt, mitte niivõrd keeletundide kaudu. Esiteks, keeletundide kaudu käiks see raskemini, kuigi ka need on loomulikult vajalikud. Ja teiseks, selle asja nimi ei ole mitte keeleõpe, vaid sotsiaalsete võrgustike ühendamine. See on ühiskonna ühendamine, see ei ole filoloogia. Professor Mart Rannut on selles asjas olnud interdistsiplinaarne, nii et ma keeleteadlastega seda teemat kuidagi ei piiritleks.

11:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Katri Raik, palun!

11:30 Katri Raik
Hea kolleeg Jürgen Ligi! Kas täielikult eestikeelsele õppele ülemineku ideed on võrreldud rahvusvahelise kogemusega? Ma ei pea silmas Lätit, ma pean silmas Hispaaniat – Baskimaa ja Kataloonia haridust –, Ühendkuningriigis iirikeelset haridust. Ma saan aru, et tahaks vastata, et ajalooline taust on teine, aga siiski millegipärast on ka nendes maades, eriti algklassides, jäänud emakeelne haridus alles, emakeelt õpetatakse ka kõrgemates kooliastmetes. Kuidas te rahvusvahelise vaate taustal sellesse ideesse suhtute?

11:31 Jürgen Ligi
Väga hästi suhtun rahvusvahelise vaate taustal sellesse oma ideesse, meie erakonna ideesse. See toetubki rahvusvahelisele kogemusele, see toetub sellele põhimõttele, et avalikes koolides on haridus põhimõtteliselt riigikeelne. Loomulikult on Hispaania oma ajalooliste tungidega keerulisem, eks ole, ja detailides ma siin kaasa rääkima ei kipuks, kindlasti eksiksin milleski, aga põhimõtteliselt on lähtekohaks riigikeel. Autonoomia tase on piirkonniti ju tõepoolest erinev, aga Eestisse te ju ometi ei tahaks vene autonoomiat. Tänan teid selle Narva debati eest, oli väga tore näha, kes tegelikult tahavad rääkida ja kes tahavad mööda rääkida. Aga jah, rahvusvaheline kogemus on loomulikult asja üks taust ja need inimesed, kellega me nõu oleme pidanud, valdavad seda rohkem kui siin saalis olevad fraktsioonide liikmed, ma arvan.

11:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Valdo Randpere, palun!

11:32 Valdo Randpere
Aitäh! Mina olen hämmingus ja ma tegelikult tahtsin küsida, Jürgen, sinu käest, et kas sa jagad mu hämmeldust ja segaduses olekut. Ma ei saa enam aru, mis maailmas toimub. Aastaid olin ma harjunud sellega, et kui üleval oli eestikeelse koolihariduse teema, siis selle vastu rääkisid kõige rohkem vene päritolu poliitikud. Mida paremat eesti keelt nad rääkisid, seda rohkem nad selle vastu olid. Yana Toom oli hea näide. Ja nüüd järsku oleme teistpidi maailmas, kus me näeme, et Isamaa ja EKRE – ma ennustan, et me ei saa neilt sellele eelnõule ühtegi toetushäält – on järsku selle vastu. EKRE näeb iga nurga taga näeb mingeid Ukraina ehituskolle, kes tulevad siia vene keelt rääkima. Isamaa räägib kogu aeg sellest, kui tähtis on eesti keel. No okei, Isamaa on ennegi siin natukene viltu pannud, eelmises valitsuses lubati kohtule esitada õigusabitaotlus ka venekeelsena. Aga kas sina oskad seda seletada? On see lihtsalt selline võimujanu või on neil põhimõtteliselt midagi muutunud, mistõttu eesti keel ei ole nende erakondade jaoks enam nii tähtis?

11:33 Jürgen Ligi
Aitäh! Aga kuidas saab eeldada, et nad valesti käituvad? Ma arvan, et nad ikkagi toetavad meid ja et meil on need hääled olemas. Nad on seda programmides lubanud, nad on öelnud mehesõna, võib-olla tuleb EKRE puhul isegi mõni naisesõna sekka. Näiteks Viktoria Ladõnskaja Isamaast kindlalt toetab seda, ta on seda korduvalt öelnud. Isamaa peasekretär on seda eelnõu toetanud, õigemini sarnast eelnõu, mis oli tunduvalt üldsõnalisem. See kogemus aitas meil oma seletuskirjas olla natukene jutukam, kui me alguses praktiliseks pidasime. Ja Isamaa esimees on meil siin seda lubanud, eks ole, perekond Helme on seda lubanud. Kas tõesti on need erakonnad lõhki? Mina ei omistaks neile sellist sõnamurdlikkust, nagu te siin, pagan, oma sihukeses imelikus, vaenulikus, kahtlustavas sõnavõtus vihjasite.

11:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Signe Kivi, palun!

11:35 Signe Kivi
Aitäh! Austatud koosoleku juhataja! Lugupeetud Jürgen Ligi! Minu ees on Riigikogu otsuse "Ettepanek Vabariigi Valitsusele Eesti alus- ja koolihariduse ühtseks ja eestikeelseks muutmiseks" eelnõu hääletustulemused 4. detsembrist 2018. Ja ma ei ole nüüd ise tükk aega Riigikogus olnud, aga tänast

debatti kuulates olen tõesti hämmingus, kui paljud Riigikogu liikmed, kes toona hääletasid selle eelnõu poolt, annavad täna siin tuld, nagu ei teaks nad selle teema olulisusest midagi ja polekski üheksa kuud tagasi seda eelnõu toetanud. Lihtsalt lihtne küsimus, sa oled otsekohese ütlemisega: kuidas sa seda meelemuutust nimetad?

11:36 Jürgen Ligi
Aitäh! Ma pole seda näinud, otseselt öeldes ma ei ole veel näinud seda meelemuutust. Mina usun inimeste headusesse, aususesse ja antud sõnasse. Kaasa arvatud Jevgeni puhul. Kui ta ütleb mulle, et las selle saab nüüd lõpuks ometi ära teha, siis ma usun, et ta tuleb ja teeb selle ära. Ja siia teksti ei ole sattunud mitte ühtegi silpi, mis võiks teda segada, mitte ühtegi silpi. See on spetsiaalselt tehtud võimalikult steriilne igasugu "roostes suurtükkide" ja muude selliste fraaside suhtes, et seda ei saaks rünnata ega mingisugusest konksust kinni hakata. Miks Jevgeni, kellega me Narva debatilgi rääkisime täiesti ühte juttu, välja arvatud see, et ta togis mind kogu aeg verbaalselt? Ma arvan, et ta ühineb sellega. Igal juhul 75 häält ikka tuleb. Peale tänast sisulist debatti, küsimusi, millele on vastused antud … Ka Keskerakond on ju ikkagi mõtlev erakond.

11:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Siim Pohlak, palun!

11:37 Siim Pohlak
Lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Te ei tahtnud hästi kolleegile vastata, nii et küsin veel kord. Tahaks ikkagi kuulda neid spetsialistide nimesid, kellega te olete seda plaani arutanud ja kelle hinnangutele te tuginete, kui ütlete eelnõus, et seda on sellise graafiku alusel võimalik teha. Eesti keel on loomulikult üliloluline, aga minu meelest võib niimoodi rabistades ja kiirustades teha hoopis rohkem kahju kui kasu. See on ka põhjus, miks EKRE on selle eelnõu suhtes natukene kriitiline. Aga ma paluksin siiski nimesid. Ma saan aru küll, et kõik protokollid on salajased või neid üldse pole, aga öelge siis nimed. Kes on need eksperdid, kes on teile selles asjas rohelist tuld näidanud?

11:37 Jürgen Ligi
Kas selleks, et EKRE saaks anda tuld ja puhastada aparaati? Ma ei ole nõus, ma ei usalda teid. Ütlen ausalt. Ja täpselt sama hoiakut on näha nendes ekspertides, kes meiega kohtusid. Ma olen nendega kohtunud ise nelja silma all. Erinevad fraktsiooniliikmed on inimestega kohtunud. Aga öelda, et kuulge, EKRE, teate, need ja need. Te koostate neist ju nimekirju. Te olete tulnud siia lõhkuma, te olete tulnud inimesi lahti laskma. Ärge tehke nalja! Sellised küsimused on ebaviisakad. Aga sel pole ka üldse tähtsust. Lugege läbi protokollid, avalik arutelu, lugege läbi siin Riigikogus peetud avalik arutelu, see, mida rääkisid need eksperdid. Jälgige, mida inimesed räägivad telesaadetes. Ma saan viidata võib-olla telesaadetele, aga kui ma hakkaksin viitama Reformierakonnaga toimunud kohtumistele, siis see teeks neile praeguses õhustikus kahju. Ilma naljata. Ega meil ei ole enam vaba ühiskond, kus inimesed ei kardaks oma saatuse pärast ja kus neid otseselt ei ähvardataks. Te nimetate ennast süvariigiks ja hakkate neid kangutama. See ei ole väljamõeldud hirm, see on praegu Eestis realiseeruv tegelikkus.

11:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Helle-Moonika Helme, palun!

11:39 Helle-Moonika Helme
Aitäh, koosoleku juhataja! Aitäh, austatud ettekandja! Kui kuulata lugupeetud ettekandjat, siis me kahetsusväärselt kuuleme jälle – rääkides muidu nii heast ja õigest asjast, nagu seda on meie riigikeel, mis peaks tõepoolest juba ammu olema ennast kehtestanud nii lasteaias, koolis kui ka tänaval, igal pool –, kuuleme siin ikka ja jälle seda halvustavat, sildistavat, ülbitsevat tooni, millega te kõiki oma potentsiaalseid koostööpartnereid, kes me kõik siin tegelikult ju oleme, endast eemale peletate. Ma saan aru, et teil on koalitsioonierakondade esindajate suhtes teatud tõrge, eks ole, sest te pole ju enam võimul, aga nüüd äsate isegi oma sotsidest liitlastele. Kuidas te kujutate ette, et pärast kõike seda tahaks keegi teie erakonnaga üldse koostööd teha, kuigi eesmärk on ju meile kõigile arusaadav? Kui nüüd valitsus on lõpuks ometi valmis asjaga edasi minema, siis miks te jälle jonnite ja nõuate, et just

teie meetodid peaks, tuleks, teeks, olgu olla – et just need on need õiged meetodid, kuidas peame asjaga edasi minema?

11:40 Jürgen Ligi
Ma kuulsin siin täiesti tõupuhast *ad hominem*'i argumenti ja silte ülbitsemisest ja seda, et meiega ei taha keegi koostööd teha. Mis see küsimus üldse oli? Hinnangu andsite mulle. Mina räägin Jevgeniga tegelikult minavormis, palun vabandust, tegelikult räägin fraktsiooni nimel, aga kuna ettekanne on nimeline, siis solidariseerun sel teemal igal võimalusel, et ei jääks muljet, nagu oleks meil suur erimeelsus. Meil tegelikult ei ole seda erimeelsust. Päriselt ka ei ole. Ja samamoodi Narva debatil, kus me viimati sel teemal debateerisime, saime väga hästi läbi. Ei ole meie vahel sellist vaenu. Ma lihtsalt tuletan neile meelde nende seisukohti, osutan sarnasustele, ja see ei ole kuidagi sildistamine. See on toetuse otsimine ja ergutamine. Aga igal inimesel on oma stiil ja teie stiil on iseloomustada rääkijat.

11:41 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Indrek Saar, palun!

11:41 Indrek Saar
Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma väga jagan sinu muret eesti keele õppe pärast ja väga loodan, et kõik valitsused ning tulevased Riigikogu koosseisud ja praegune koosseis suhtuvad sellesse oluliselt tõsisemalt, kui läbi aastate on suhtutud. Aga ma tahtsin sinu käest küsida sellises kontekstis, et hariduskorraldus on ju suuresti kohalike omavalitsuste õlul ehk et lasteaedu ja koole peavad ülal kohalikud omavalitsused. Ammu need riigigümnaasiumid tulid, paar aastat tagasi, ja see on ainult jäämäe ülemine tipp. Me näeme üle Eesti erinevaid näiteid. Piirkonnad on erinevad, loomulikult, aga näiteks mulle armsas Rakvere linnas juba aastaid tagasi – jah, mingil hetkel oli see kindlasti ka mõnevõrra kuum debatt – leppis kogukond erinevaid osapooli kaasates kokku selles, et Rakvere linn ei pea vene gümnaasiumit pidama, ja tänaseks on seal kõik koolid ja lasteaiad eestikeelsed. Aga näiteks Tartu linn …

11:42 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Palun küsimus!

11:42 Indrek Saar
… hariduspealinn, kus Reformierakond on mitu aastat hoidnud linnapeatooli, peab endiselt ülal venekeelseid koole ja lasteaedu. Miks on see nii läinud ja mida teha annaks?

11:43 Jürgen Ligi
Aitäh! Kui nüüd täpne olla, siis muret eesti keele õpetamise pärast tundsin ma ainult ühes kontekstis, eestikeelse õppe kontekstis. Ma sõnastasin, et eesti keele õppest ei piisa, on vaja eestikeelset õpet, seda kõigepealt. See on üks, millega – ma arvan, et mitte meelega, aga kogemata – te praegu eksisite. Enamasti siin saalis eksitakse selle vastu meelega, et teemat kõrvale viia.
Tartu küsimus on ikkagi omavalitsuse küsimus ja ma ei ole sellega loomulikult rahul, kui seal … Me läheme, muide, Tartusse – mis päeval? – ülehomme ja ma kindlasti küsin neilt, mis toimub. Esiteks, ma ei ole kõigega kursis, mis Tartus haridussüsteemiga seoses on toimunud. Ja natuke võin tunnistada, et ma ei ole ka kõigega nõus. Aga neid omavalitsusi, kus vene koolid eraldi on, nagu sai öeldud, on ainult 12. Ja need ilmselt vajavad siin saalis poliitilist otsust. Üheksa on sellised, kus koolid on lausa kõrvuti. Tartu on nende hulgas Tallinna kõrval nähtavasti teine.
Ma ei oska neid Tartu kompromisse seletada, aga koalitsioonivalitsustes tuleb tihti tõdeda, et keegi on vastu. Ja siis pannakse teema kõrvale. Mäletan, õigemini mulle on meenutatud, et 2002. aastal oli esimese asjana, et selline vahevalitsus moodustada, vaja Keskerakonnal koalitsioonilepingusse kirja panna, et vene haridust ei puutu. Sama rolli mängis Keskerakond ka 2005. aasta hädavalitsuses – häda selles mõttes, et see oli ainus valitsus, mille tol hetkel sai moodustada, ja 2002 oli sama lugu. Sellisel juhul jäetaksegi mõned teemad seisma. Tartu koalitsiooni koosseis vihjab samale võimalusele, aga võib-

olla on asi linnapeades, võib-olla on asi volikogudes. Kindlasti küsin ja otse küsin. Ei usu, et Urmas Klaas ei oleks nõus meie põhiseisukohtadega. Iseasi, kui palju ja millal saab midagi teha ilma riikliku poliitilise otsuseta.

11:45 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Keit Pentus-Rosimannus, palun!

11:45 Keit Pentus-Rosimannus
Aitäh! Hea ettekandja! Ma olen siin kuulanud neid küsimusi, mida võimuparteide esindajad on esitanud ja milles räägitakse küll lillede liigutamisest ja jumal teab millest. Ma väga hindan sinu optimismi, mida sa tundud jätkuvalt evivat selle eelnõu lõpptulemuse suhtes. Aga mulle tundub küll, et tegelikult ei ole valitsusliidul mitte mingit soovi seda probleemi päriselt lahendada, ja ka kultuuriminister on sedasama värskelt ERR-is tunnistanud. Eile anti suitsukatteks üle üks alternatiivne eelnõu, mis räägib eesti keele arengukavast. Mõtlen siin, et kas tegelikult on mingit sisulist takistust, miks ei võiks neid mõlemaid eelnõusid toetada. Ka eesti keele arengukavaga tuleb kindlasti tegeleda, ei ole mingit kahtlust. Aga see ei takista ju mitte mingil moel andmast selget signaali, et eestikeelsele õppele tuleks üle minna. Kas sa näed, et tegelikult võiks toetada mõlemaid eelnõusid, kui on päriselt soov see probleem lahendada?

11:47 Jürgen Ligi
Jah, sümboolselt ei saaks ju siis toetada ka seda eelnõu, mida alternatiiviks on väga keeruline nimetada, et hakkame õpetama eesti keelt, hakkame arendama eesti keelt ja kirjutame arengukavasid. Ühesõnaga, selline ajaloo üle kinnitamine olevikus ei ole kindlasti asi, millega Riigikogu peaks tegelema. Kindlasti ei peaks Riigikogu, Riigikogu koalitsioon andma endale ülesandeid Riigikogu puldist, et tehtagu, meie oleme siiani teinud, tehke teie ka. Aga vaatame sellele tekstile peale. See, mida eile siit puldist ette loeti, oli ju kõik sihuke, et kõlas tõsiselt ja kõvasti: teeme seda asja edasi. Igal juhul ei ole selline protseduur, et inimesed tulevad iseendale Riigikogu pulti tööülesandeid kuulutama, tavapärane. Aga miks me peaks sellele vastu olema? Kui nad on selle ära teinud, toetame neid. Aga alternatiiv see eelnõu kindlasti ei ole, sest see räägib eesti keele õpetamisest, mida iga päev Eestis juba tehakse, ja räägib eesti keele arengukavast, mida seni on minu arust tehtud iga viie aasta tagant ja mida tehti ka meie ajal. Miks ei peaks seda siis edasi tegema? Mul pole andmeid, et eesti keele areng oleks lõppenud ja kavandada poleks midagi enam vaja. Tehtagu!

11:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Ja nüüd ma palun ettekandjaks kultuurikomisjoni esimehe Aadu Musta!

11:49 Aadu Must
Austatud juhataja! Head kolleegid! Ma pean juba ette vabandama, et ma ei saa niisugust heietust ja siltide kleepimist ja vusserdamist, nagu just äsja kuulsime, harrastada, sest ma esitan komisjoni ettekande ja komisjonis silte ei kleebitud, vusserdamisega ei tegeletud ja räägiti asjast üsna napilt ja kainelt. Emotsioone oli tunduvalt vähem kui samal ajal võib-olla ajakirjanduses.
Aga asjast lähemalt. Tõepoolest, Riigikogu kultuurikomisjon arutas käsitletavat eelnõu 4. juunil 2019. Kohal olid komisjoni liikmed Viktoria Ladõnskaja-Kubits, Heidy Purga, Katri Raik, Mihhail Stalnuhhin, Jaak Valge, Kristina Šmigun-Vähi. Istungit juhatas Aadu Must ja kohal olid ka komisjoni ametnikud. Puudusid Helle-Moonika Helme, Signe Kivi. Selleks, et mitte koormata teid iga detailiga, ütlen juba etteruttavalt, et komisjoni meeleolu oli asjalik, teravaid mõtteerinevusi selles osas, et tegemist on ülimalt olulise teemavaldkonnaga, ei olnud. Ja nii oligi põhiosa diskussioonist – olgu see hea või halb – pühendatud teema ajaloole, sest uus koosseis tahtis väga täpselt teada, mis selles valdkonnas varem on toimunud, mida on tehtud ja miks on seesama eelnõu komisjonis juba kolmandat korda.
Kõigepealt tegi esitajapoolse ettekande Heidy Purga, kes käsitles selle eelnõu sisu. Ja kui hea kolleeg temalt küsis, miks see asi eelmises koosseisus tagasi lükati, oli vastus lihtne, konkreetne ja selge: põhjused olid nii sisulised kui ka poliitilised. Seejärel tuli juttu sellest, kas eelnõu väljalangemine Riigikogu eelmise koosseisu lõpus oli poliitiline tahe või skeemitamine. Selle kohta pean ma vist ka praegusele koosseisule seletuse andma. Tõepoolest, graafiku järgi oli meil võimalik see koosseisu

lõppistungil päevakorda panna, ainult et Riigikogu kodukorra seadus ütleb, et valitsusele ettepaneku tegemise kaudu osaleb Riigikogu riigi juhtimises täitevvõimule korraldada antud valdkonnas. Siin ei ole tegemist õiguslikult siduva otsusega, vaid poliitiliselt siduvaga. Aga oluline oli veel üks lause: seejuures on ka kõnealuste otsuste poliitiline siduvus valitsuse suhtes piiratud ühe parlamendikoosseisu valitsusajaga. Ja me oleks olnud päris naljakad, kui oleksime võtnud selle eelnõu viimasel päeval vastu ja öelnud, et täna veel kehtib, aga homme sel enam tähtsust ei ole. Praegu on muidugi olud juba teised, meie alustasime.
Juttu oli veel mitmetest detailidest. Tõepoolest, kolleeg Katri Raik tundis huvi, juhtis tähelepanu sellele, et ka sihtrühmadega tuleb läbi rääkida, ja meenutas seda, et juba 2007. aastal räägiti üleminekust eestikeelsele haridusele. Olulised olid vast ka veel sellised tähelepanekud ja arutelu selle üle, mis toimub eelnõu käivitamisel prantsuse lütseumi, inglise kolledži, juudi kooli, saksa gümnaasiumi ning vene lütseumiga. Sellele eelnõu esitaja tol hetkel vastust ei pakkunud. Ja lugu lõppeski sellega, et eelnõu otsustati esitada 10. septembriks Riigikogu täiskogule. Komisjonipoolseks ettekandjaks või kaasettekandjaks määrati komisjoni esimees ja ühtegi eriarvamust ei olnud. Kui nüüd keegi küsib – ma juba natuke rikun reglementi, öeldes, et kui keegi küsib, sest tõenäoliselt keegi ei küsi ja siis ei tohiks ma sellele ka vastata, aga olgu-olgu, ühe patu endale luban –, kui nüüd keegi küsib seda, mis eelnevast debatist ju kogu aeg läbi käis, et kuidas on seotud eile sisse antud eelnõu ja praegune, siis mina omalt poolt küll tahaksin kiita selle eelnõu esitajaid ühe hea asja pärast: teemat tähtsustati ja aktualiseeriti. Ja tõenäoliselt tunnevad ka eilse eelnõu sisseandjad, et Reformierakonna eelnõu avaldas neile nende töös viljastavat mõju.
Komisjoni nimel ei ole mul rohkem lisada. Kahjuks ei saa ma hakata selles rollis emotsionaalset ja luulelist diskussiooni arendama.

11:54 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, austatud ettekandja! Teile on ka küsimusi. Jürgen Ligi, palun!

11:54 Jürgen Ligi
Aitäh! Kahjuks te siiski jõudsite mitmed emotsionaalsed sildid esitada, kõigepealt sissejuhatuses ja lõpuks jutus viljastamisest, mis on ju väga nõukogulik fraas. Te rääkisite pikalt sellest, kuidas eelmises Riigikogus ei saanud seda teha. Me kaks korda proovisime. Aga mis on praegune õigustus? Te eilses kommentaaris vist ERR-is ütlesite, et ei saa teha sellepärast, et Reformierakond ei teinud. Kas te teete elus ainult neid asju, mis on juba ära tehtud, või ka mõne sellise asja, mis on tegemata? Kas see, kui enne ei ole tehtud, on põhjus, et enam ei tohi teha, ja see ongi kogu teie õigustus praegu? Teie sõnavõtud meedias ja täna on ju sellele loogikale üles ehitatud.

11:55 Aadu Must
Ma olen natuke raskes olukorras. Ma küsin kõigepealt juhatajalt luba, kas ma võin alustada isiklikku diskussiooni küsimustele vastamisel komisjoni kaasettekande raames. Kui tohin, siis ma meeleldi vastan.

11:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Üldjoontes tuleb lähtuda ikka kodukorrast ja rääkida sellest, mida räägiti komisjonis, aga teatud loominguline moment on muidugi ettekandjale lubatud.

11:56 Aadu Must
Luban endale väikese loomingulise momendi ja ütlen tõepoolest ka enda arvamuse. Tegelikult võib Riigikogu ühte ja sama küsimust lahendada põhimõtteliselt erinevate mudelite järgi. Põhiskaalal on kaks võimalust: kas revolutsiooniline või evolutsiooniline. Revolutsiooniline on see, kui keegi annab käsu, et olgu olla, palju lõhutakse, pärast ehk ehitatakse üles ka. Evolutsiooniline on see, kui tuleb tegelikult pikka aega ehitada ja eeldused luua. Kolmas on muidugi veel stagnatsioonimeetod, kui palju räägitakse ja midagi ei tehta. Ma vaatan ajaloos tagasi. Seni on keeleõppe ja eesti keele küsimustega tegelemiseks – vähemalt oli see nii Reformierakonna liikme Jürgen Ligi ministriks oleku ajal – valitud stagnatsioonimeetod. Mul on hästi meeles meie diskussioon 2016. aasta kevadel, kui Reformierakond oli siiski midagi teinud, oli välja kuulutanud haridusministeeriumi projekti, mille võitis üks Püssi lillepood, kes pidi lahendama kõik vene koolide eestikeelse õppe küsimused. Mul on see tekst ka kaasas

– igaks juhuks, et äkki Jürgen tahab teada –, mille peale tollane minister teatas, et tema ei pea tegelema mõne pisiasjaga ja riigihanked ei ole tema küsimus. See on stagnatsioonimeetod. Bolševistlik meetod, mida me ajaloost palju teame, on "olgu olla". Ma ei hakka võrdlema seda, et 1938. aastal Venemaal kirjutati nagu Jürgen Ligi terminoloogia pealt maha ja öeldi, et 1. septembrist räägitakse kõikides eestikeelsetes koolides vene keelt, see oleks liiga kauge võrdlus. Aga see on siiski see, et olgu olla ja sisusse ei tungita. Siis on evolutsioonimeetod, kui tulebki samm-sammult võtta ülesanded, mida ka lahendatakse. Nähtavasti näitab just see valitsuse enda poolt teatavaks võetud või eile koalitsiooni esitatud variant evolutsioonilist minekut. Muide, see evolutsiooniline meetod peaks eriti sobima Reformierakonnale, mitte revolutsiooni, vaid reformide tee. Millegipärast aga ei, valitud on pigem bolševistlik taktika: homsest päevast olgu kõik vaat niimoodi. See on minu hinnang sellele.
Aga mis puutub meie sõbralikku diskussiooni Jürgeniga, siis Jürgen enne väitis, et tema ei ole mitte kedagi süüdistanud. Ei süüdistanudki, halvustas! See ongi tema stiil. Süüdistada saab siis, kui on ka mingisugune adressaat, aga adressaati ju ei olnud. See, mis ta ütles Mihhail Stalnuhhini kohta … Oi, seda kehakeelt oli nauditav vaadata. Milline ülbus ja põlgus siit vastu vaatas! Vabandust, see ei olnud komisjoni seisukoht! See oli see erandina lubatud väike belletristika või emotsioon, me peaaegu leppisime juhatajaga kokku, et seda võib natukene olla, aga mitte palju.

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jürgen Ligi, kas protseduuriline küsimus? Palun!

11:59 Jürgen Ligi
Ettekandja nimetas minu nime, nii et mul on õigus vastulauseks.

11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Teil on võimalus esitada repliik läbirääkimistel, mitte küsimuste ja vastuste voorus.

11:59 Jürgen Ligi
Selge. Aitäh teile!

11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Yoko Alender, palun!

11:59 Yoko Alender
Aitäh, hea istungi juhataja! Lugupeetud Aadu Must! Ma pakun võimaluse tulla tagasi komisjonis toimunu juurde. Te vist ei maininud, missugune oli hääletustulemus.

11:59 Aadu Must
Hääletustulemus oli see: suunata eelnõu suurde saali. Punkt. Keegi ei protestinud.

11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Vilja Toomast, palun!

11:59 Vilja Toomast
Aitäh! Hea Aadu Must! Mul ei ole selle eelnõuga erilist küsimust, sest ma tean, et see on ainuõige tee, kuidas me saame eestikeelse koolihariduse Eestis edasi minna. Ja mulle annab selleks mandaadi ka vähemusrahvuste assotsiatsioon, kuhu kuuluvad küll erineva emakeelega inimesed, aga nende ühine keel ja koolikeel on siin vene keel. Sealt ammutan ma oma arusaamise ja kindluse. Minu küsimus tuleneb eile üleantud eelnõust, milles ka ei ole iseenesest midagi paha, sest arengukavasid ikka koostatakse (mind isegi lausa üllatas, et see senini valmis pole), neid vaadatakse aeg-ajalt üle ja uuendatakse, nii nagu arengudokumentidega asi olema peab. Aga küsimus on selles, et kui see eilne eelnõu on üle antud, kas sa nüüd kultuurikomisjoni esimehena teed ettepaneku, et Riigikogu lõpetaks eesti keele õppe arengu probleemkomisjoni töö, sest see on dubleerimine ja liigne raha raiskamine, kui valitsus hakkab sama asjaga tegelema?

12:00 Aadu Must
Meil on tänast teemat hirmus raske hoida täpselt selles karbis, nagu reglement ette näeb. Kui me nüüd karbist räägime, siis see eelnõu, mis eile üle anti, ei ole veel kultuurikomisjoni laual. Riigikogule on ta üle antud ja ta tuleb siia. Kas lugupeetud Vilja arvab, et me siis seda ei aruta või? Aga kui küsida, et, Aadu, mis otsuse te siis teete, siis, jumala eest, ei tea. Vaidleme, diskuteerime, analüüsime.

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Urve Tiidus, palun!

12:01 Urve Tiidus
Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te kohe alguses ütlesite, et te olete komisjoni ettekandja. Aga teades teid targa ja akadeemilise mehena, ma siiski julgen küsida, kuidas te hääletate selle otsuse eelnõu hääletusel, poolt või vastu?

12:01 Aadu Must
Oi, seda te näete tablool muidugi ka. Me arutasime ja leiame, et olukorras, kus on olemas konkreetsem, reaalseid tegevusi kajastav eelnõu, me tänase otsuse poolt ei hääleta. Vähemalt mina ei hääleta.

12:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jevgeni Ossinovski, palun!

12:02 Jevgeni Ossinovski
Aitäh! Hea Aadu! Sa oled kultuurikomisjoni juhtinud mõnda aega ja seda küsimust on seal ju korduvalt ka arutatud. Nii praeguse arutelu kontekstis kui ka, ütleme, natuke pikemalt tagasi vaadates, kas sa komisjoni esimehena oled tuvastanud, mis on Keskerakonna seisukoht selles küsimuses laiemalt? Mitte selle eelnõu küsimuses, vaid selles küsimuses laiemalt, kas stagnatsiooniline, evolutsiooniline või revolutsiooniline? (A. Must alustab vastamist.) Ma ei ole veel lõpetanud. Nimelt on näiteks teie aseesimees Kõlvart öelnud, et venekeelne kool tuleb säilitada, aga esimees Jüri Ratas on öelnud, et Eesti liigub pidevalt täielikult eestikeelse hariduse suunas. Revolutsioonilise vaate esindajaid ei ole ma veel tuvastanud, aga võib-olla mõni on kah. Kas sa oskad valgustada inimesi, missugust sellist, ütleme, võitluslikku elaani sinu erakond evib?

12:03 Aadu Must
No kultuurikomisjon, jah, ei ole arutanud seda, mis Keskerakond mõtleb ja ütleb, aga – ja võimalik, et see tuleneb fraktsiooni ettekandest, võimalik, et mitte – ma olen ise ka erakonna juhatuses järjekindlalt ja laialt toetanud seda ning töötanud selle heaks, et domineeriks evolutsiooniline tee ja mitte ainult haridusküsimustes. Revolutsioone on natuke liiga palju olnud ja nad on natuke liiga palju kurja teinud.

12:03 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Keit Pentus-Rosimannus, palun!

12:03 Keit Pentus-Rosimannus
Aitäh! Võiks muidugi jätkata seda arutelu, kas eestikeelsele haridusele üleminek aastal 2019 saab üldse olla revolutsiooniline või on see väga aeglase evolutsioonilise tee väljendus. Aga kuna te ise tõite oma vastuses esile ka selle eile (minu arvates ikkagi suitsukattena) üleantud eelnõu, siis ma küsin sisuliselt sama küsimuse, mille ma esitasin Jürgen Ligile. Nende kahe eelnõu vahel ei ole vastuolu, ent ometi räägivad nad ikkagi erinevatest asjadest. Üks räägib konkreetse tähtaja seadmisest, see on see eelnõu, mida me praegu arutame, ja teine räägib palju laiemalt arengukavast. Need on erinevad asjad. Mis takistab neid mõlemaid eelnõusid vastu võtmast sellisel moel, et oleks kindlus arengukavaga edasiminemises, ja oleks ka lõpuks klaar, et eestikeelsele haridusele minnakse üle alates lasteaiast?

12:04 Aadu Must
Jälle olen, nagu öeldakse, kahepidises olukorras, sest ma olen komisjoni ettekandja ja püüan selles rollis olla peaaegu et korrektne, aga küsimused tulevad kõik selle kohta, et mis sa ise arvad, mis sa tahad ja

mis sa teed. Komisjoni nimel saan ma öelda seda, et me kindlasti võtame ka eile esitatu ette, ja omalt poolt kordan seda, mis ma juba enne laususin. Mul isiklikult ei ole ühtegi etteheidet sellele eelnõule, sest ta mõneti elektriseeris õhkkonda ajal, kui sellest teemast võib-olla räägiti vähem. Kuigi ma peaaegu et võtan oma sõnad tagasi, sest enne valimisi räägitakse ju asjadest palju, töises õhkkonnas nagu praegu mõneti vähem, aga kindlasti on sellel eelnõul ergastav mõju. Ometi on reaalpoliitikas, tegelikus elus rohkem abi sellest, kui me teeme abinõude kavad ja neist ka kinni peame, mitte ei kuuluta välja konkurssi, öeldes pärast, et oi, kas me kuulutasime välja konkursi, nagu ma enne ühes episoodis kirjeldasin.

12:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Andres Sutt, palun!

12:05 Andres Sutt
Aitäh! Hea ettekandja! Siin on palju räägitud ajaloost. Mina soovin küsida tuleviku kohta ja just laste seisukohast. Mu isiklik kogemus on selline, et varasem tööelu on mind viinud kolmel korral välismaale ja ma olen sinna läinud koos perega. Kõik minu kolm last on eri kooliastmetes õppinud inglise keeles, ilma et nad eelnevalt oleks inglise keelt sõnagi osanud. Kas teil oli ka komisjonis juttu, kui te seda teemat arutasite, milline on laste võimekus alustada kooliteed eesti keeles, nende laste võimekus, kelle emakeel ei ole eesti keel? Kui te seda komisjonis ei arutanud, siis mis on teie isiklik arvamus selles küsimuses?

12:06 Aadu Must
Oi, sa esitasid selles mõttes ohtliku küsimuse, et ajaloolase käest ei tohi ka tuleviku kohta ajalugu mainides küsida. Kangesti on tahtmine rääkida kõigist seni katsetatud teedest, eriti umbteedest, mis on olnud, ja sellest kurjast, mis sellega on kaasnenud. Ma ise olen seda meelt, et rutata tuleb mõõdukas tempos, aga siiski rutata. Kui väga isiklikult öelda, siis – nüüd ma võtan kohe valvele ja olen uhkusest lõhkemas – n-ö noore vanaisana viisin ma hiljuti esimest korda oma lapselast Tartus kooli. Peab ütlema, et oli huvitav vaadata, kui tema klassikaaslased said oma emadelt enne kooli algust eestikeelseid juhtnööre, aga viimased kõige tähtsamad sõnad öeldi veel vene keeles üle. Kolm korda võite arvata, milline on klassikollektiiv ja kuidas nad edasi lähevad – loomulikult eestikeelses koolis. Aga see oli isiklik, minu soovidele ja püüdlustele vastav situatsioon.

12:07 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Katri Raik, palun!

12:07 Katri Raik
Lugupeetud professor Must, ma õnnitlen teid kui noort vanaisa! Aga küsimus jätkubki tegelikult sellesama Tartu teemal, kus te olete pikka aega olnud volikogu esimees. Ma küsin kooli kohta, mille kohta enne küsis ka kolleeg Indrek Saar. Tartus on meil üks venekeelne põhikool ja tubli keelekümbluskool, kus on 12 klassi. Miks see venekeelne põhikool Tartus, kus koalitsioonis on Reformierakond, tänini sellisel viisil alles on? Miks seda ei ole näiteks ühendatud ühe juhtimise alla keelekümbluskooliga, kus on väga tugev direktor? Miks Tartu-suguses linnas, kus vene keelt kõnelevaid inimesi on väga vähe, see kool on sellisel viisil säilinud? Siin oleks evolutsiooniliseks arenguks, tundub, ruumi olnud küll ja küll.

12:08 Aadu Must
Urmas, no kuidas ma nüüd vastan? Ma vastan vist öeldes, et vähemalt Keskerakond ei ole sellele küll mitte mingil hetkel pidurit pannud, et arengud siiski nii läheksid, ja väga tugeva keelekümbluskooli üle rõõmustan ma koos teiega. Nii et see on tõesti meie ühiste pingutuste tulemus, et Tartus on päris hästi läinud.

12:09 Siim Kallas
Nii, kellel on järgmine küsimus? Peeter Ernits, palun!

12:09 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! No pikalt seanaha vedamine on ilmne. Aga kas teie komisjon on arutanud ka vanainimestele eesti keele õpetamise korraldust ja riiklikku rahastamist? See raport, mida sellega peale hakata? Seanahka veetakse nii laste kui ka vanainimeste puhul.

12:09 Aadu Must
Keeleõppe teemad ja eesti keele õpetamise teemad on komisjonis tõesti korduvalt üleval olnud, mitte alati küll sõnastatuna nii, et see on eesti keelele ülemineku teema. Aga just see, mille kohta te küsite, et kas ka vanadele inimestele jne, see on olnud mitmel korral, küll elukestva õppe, küll muude programmide juures korduvalt teemaks. Konkreetselt seda rahastamisdokumenti ei ole me arutanud, seni veel mitte.

12:10 Aseesimees Siim Kallas
Nii, järgmine on Urmas Kruuse. Palun küsimust!

12:10 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Seoses ka sotsiaaldemokraatide küsimusega saan ma teha väikese remargi, kuna auväärt Aadu Must minu nime mainis. Ma arvan, et üks põhjusi, miks Tartus on ka veel põhikool, mida peetakse venekeelseks, ja tegelikult sisuliselt juba keelekümbluskool, on just see, mida auväärt Jürgen Ligi mainis, et teatud osa ühiskonnast ei olnud valmis. Aususe huvides tuleb meenutada, et selline ühing nagu Vene Kool Eestis tegutses Tartus väga aktiivselt, et jumala pärast ei tekiks ka keelekümblust. Aga ma tahan küsida auväärt komisjoni esimehelt, miks ei võiks auväärt komisjoni esimees kutsuda nii komisjoni liikmeid kui ka Riigikogu liikmeid üles hääletama täna nii selle eelnõu poolt kui minema edasi ka sisseantud eelnõuga, mis puudutab võimalikku keele arengukava.

12:11 Aadu Must
Aitäh! Ma kasutan nüüd täiesti teadlikult ja meelega seda võimalust, et komisjoni ettekandjal on õigus küsimustele ka mitte vastata. Me ei ole harjunud esitama etteantud vastuseid.

12:11 Aseesimees Siim Kallas
Rohkem küsimusi ei ole. Härra komisjoni esindaja, aitäh! Nüüd on aeg avada läbirääkimised. Läbirääkimistel on selles päevakorrapunktis võimalik osaleda fraktsioonide ja komisjonide esindajatel. Nii, esimene on Siim Pohlak EKRE fraktsiooni nimel. Palun!

12:12 Siim Pohlak
Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Erinevalt siin mainitust seisame meie Eesti Konservatiivses Rahvaerakonnas eestikeelse ja eestimeelse Eesti eest. Kui ei ole enam eesti keelt, on kadunud ka eesti rahvas. Seetõttu nõuab kõik eesti keelt puudutav ja loomulikult ka eestikeelset haridust puudutav põhjalikku ja süsteemset lähenemist.
Reformierakonna eelnõus on loomulikult häid asju, aga kahjuks on see siiski kirvetöö, peenikest ja ülimat täpsust nõudvat tööd on piltlikult öeldes tehtud puulõhkumiskirvega. Ma iseenesest imestan, et te sellist asja rohkem läbi mõelnud ei ole. Teie seas on maailma parim peenhäälestaja ja maailma parim haridusminister, te oleks võinud natuke täpsemalt seda tööd teha.
Minu ja meie fraktsiooni hinnangul on suure tõenäosusega teie eelnõu üheks tagajärjeks hulk umbkeelseid või venekeelseid lapsi eesti koolides või isegi sellega kaasnev eesti laste venestumine. Vaadates ülemineku tähtaega ja ajagraafikut, saate te ilmselgelt ka ise eelnõu esitajatena aru, et see plaan ei ole reaalne, ei ole õppematerjale, puuduvad õpetajad. Te teate väga hästi, et õpetajate puudus on tõsine probleem ka juba eesti koolides. Kust te võtate lähema paari aasta jooksul paarsada õpetajat, kui teie eelnõus toodud tähtaegade järgi tegutsema asutakse? See ei ole reaalne.
Koalitsioonierakonnad on alustanud süsteemse ja läbimõeldud kava väljatöötamist, et tugevdada eesti keele positsiooni nii koolis kui ka digimaailmas, arendada eestikeelset alusharidust ja loomuliku arenguna minna edasi järgmiste kooliastmetega. Eile andsid Eesti Keskerakond, Eesti Konservatiivne Rahvaerakond ja erakond Isamaa üle sellesisulise ettepaneku, mille alusel asubki Vabariigi Valitsus tegelema eesti keele küsimusega süsteemselt ja läbimõeldult. Sellest tulenevalt teen ettepaneku

Reformierakonna eelnõu tagasi lükata ja kutsun opositsiooni üles toetama valitsuskoalitsiooni plaaniga edasiminemist tulevikus. Aitäh!

12:14 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Kaja Kallas, palun, Reformierakonna nimel!

12:14 Kaja Kallas
Hea Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Kuulates neid küsimusi ja neid rünnakuid, hakkas tunduma, et paljudele koalitsiooni liikmetele on see mäng, et eestikeelne haridus on teile mäng ja nali. Kui Reformierakond tuleb välja oma eelnõuga eestikeelsele haridusele ülemineku kohta, siis te arvate, et te mängite meid üle, annate ise eelnõu sisse, et mitte hääletada Reformierakonna eelnõu poolt ja siis justkui keegi ei saaks öelda, et te tegelikult ei soovi eestikeelse haridussüsteemiga mitte midagi teha. Aga see on avalikkuse eksitamine ja see on sisuliselt ka oma valijatele valetamine.
Enne valimisi oli eestikeelsele haridusele üleminek teravate debattide teema, Reformierakonna väljakäidud ideed toetasid nii Isamaa kui ka EKRE. Ka Keskerakonna esindajad toetasid seda sõnades, kui esinesid eestikeelsete valijate ees. Kui 2018. aastal oli Reformierakonna eelnõu Riigikogus, siis jäi selle vastuvõtmisest puudu täpselt üks hääl. Eelnõu poolt hääletasid tookord koalitsiooni liikmetest Aivar Kokk, Tarmo Kruusimäe, Viktoria Ladõnskaja-Kubits, Helir-Valdor Seeder, Sven Sester, Priit Sibul ja EKRE-sse kuuluvad saadikud. Oleks väga kummaline, kui te nüüd oma seisukohta oleksite muutnud ja seda eelnõu toetama ei tuleks.
Miks on ühtsele eestikeelsele haridussüsteemile üleminek vajalik? See on vajalik, sest see on võrdsete võimaluste ja lõimumise teema. Seni, kuni me hoiame osa ühiskonnast erinevas inforuumis, ei ole lõimumisest mõtet rääkida. See võib olla ühe erakonna lühiajaline poliitiline huvi, aga see ei ole kogu ühiskonna huvi. Inimarengu aruanne nendib, et riik selekteerib lapsed kolmeaastaselt paralleelmaailmadesse ja imestab, miks lõimumine ei toimi. Nii loome alates lasteaiast ebavõrdsust, mis jätkub edasi haridus-, töökoha- ja elukohavalikutes.
Eksperdid on oma soovitused andnud, inimesed on oma toetust väljendanud. Praxise lõimumismonitooring kinnitab, et umbes 70% inimestest, sh need inimesed, kelle emakeel on vene keel, toetavad eesti keele õpet alates lasteaiast. Lisaks oli see valimistel üks peamisi aruteluobjekte, seda teemat ajasid sõnades Isamaa, EKRE ja ka Eesti 200. Nii et kui valimistulemus kokku lüüa, siis on näha, et seda ideed toetas 612 735 valijat ehk vähemalt 62,5% Riigikogu valimistel osalenutest. See on valija tahe, sellega tuleb arvestada.
Pidevalt on suurenenud selliste laste osakaal eestikeelses koolis, kelle emakeel ei ole eesti keel, suureneb ka nende osalemine keelekümbluskoolides. Uuringud on näidanud, et just parema sotsiaal-majandusliku taustaga venekeelsed pered, kes toetavad tugevalt ka lapse õpimotivatsiooni, otsustavad panna lapse eestikeelsesse kooli. Kes seisab aga nende laste eest, kellel ei ole nii hea sotsiaal-majanduslik taust? See on meie kõigi kätes, et kõigile Eestis kasvavatele lastele anda parim võimalik haridus ja seeläbi paremad võimalused.
Inimarengu aruanne kinnitab, et kehvemast keeleoskusest tulenevat ebavõrdsust annaks leevendada ühtse eestikeelse lasteaia ja kooliga, mis valmistaks lapsi võrdselt ette edasisteks valikuteks. Inimarengu aruanne, mille on koostanud eksperdid, sõnastab selgelt vajaduse minna üle ühtsele haridussüsteemile. Statistika näitab, et varajane keeleõpe on tulemuslik ja seetõttu on üha rohkem vanemaid otsustanud panna oma lapsed eestikeelsesse lasteaeda. Loomulikult ei tähenda see, et kõigist tehakse automaatselt eestlased, alati on võimalus tagada ka emakeeleoskus ja oma kultuuri tunnid. Mitte keegi ei taha venekeelsele kogukonnale haiget teha, vähemalt meie ei taha. Eelmisel Riigikogu arutelul nenditi, et olulisim probleem on hetkel poliitiline otsus. Hakkame peale ja teeme ära!
Palun kolm minutit lisaaega!

12:19 Aseesimees Siim Kallas
Kolm minutit lisaaega.

12:19 Kaja Kallas
Üleminek saab toimuda järk-järgult, koos spetsialistide, lastevanemate, lasteaia- ja koolipidajatega lahendusi läbi mõeldes. Jah, need lahendused on piirkonniti erinevad, sest me teame, et piirkonnad on erinevad. Nagu Jürgen Ligi juba ütles, eestikeelne haridussüsteem lahendaks ühe Eesti tõelise

probleemi, millega me tekitame juurde hariduslikku ja tööalast eraldumist ning kasvatame Eestis peale inimesi, kes eesti keelt ei räägi.
Siin kõlas mitmeid kordi etteheide, et olete olnud võimul, miks te ei teinud. Aga mis küsimus see on, mis küsimus see päriselt on? Kuidas see aitab meil seda probleemi praegu lahendada? Kui varem ei olnud sellele ühiskondlikku toetust või oli olukord selline, et seda ei saanud teha, siis nüüd ju on see võimalik. Seda näitavad numbrid, seda näitab inimeste toetus, seda näitavad ekspertide arvamused. On vaja ainult poliitilist tahet, ja see sõltub teist, kallid koalitsiooni liikmed.
Kui te täna seda eelnõu ei toeta, siis võib täie kindlusega öelda, et venekeelse hariduse jätkamine on selle koalitsiooni hind EKRE ja Isamaa jaoks. Mihhail Kõlvart ütles koalitsiooni minemise põhjenduseks: "Kõige olulisemaks faktoriks kujuneski selge arusaam sellest, et see oli ainus võimalus säilitada Eestis venekeelne haridus. Ma rõhutan – ainus! Minnes koalitsiooni Reformierakonnaga või mis veel hullem – jäädes opositsiooni –, oleks võimalus vene kooli säilitamiseks olnud võrdne nulliga." Kui Isamaa ja EKRE ei tule meie eelnõu toetama, näitab see, et nemad on venekeelse hariduse jätkamise garandid. Mingisugune etendus, kui antakse sisse eelnõu, mis kohustab valitsust tegema arengukava, mida tehakse niikuinii, on mõeldud lihtsalt valijate eksitamiseks. Tuletan veel kord meelde. Te olete praegu valitsuses. Kui tahate teha, siis tehke, kui ei taha, siis mõelge välja mingeid muid etendusi. Toetage meie eelnõu ja võtame selle otsuse vastu, anname valitsusele ülesande tulla välja konkreetse kavaga Eesti alus- ja koolihariduse ühtseks ja eestikeelseks muutmiseks! Aga kui te ei taha ja kui te ei toeta, siis palun olge oma valijate vastu ausad. Hääletades tänase eelnõu maha, ütlete selgelt ka oma valijatele, et eestikeelset haridussüsteemi ei tule, et see on selle koalitsiooni hind.
Etteheide, et see plaan pole reaalne, on otsitud. Alati on võimalik asju muuta, valitsusel on võimalik selle plaaniga välja tulla, valitsus saab kaasata eksperte, valitsus saab teha analüüse, aga kui soovi ei ole, kui poliitilist tahet ei ole, siis midagi ei tehta. Palun toetage seda eelnõu! Anname valitsusele ülesande ja pakume lahenduse ühele tõelisele Eesti väljakutsele! Aitäh!

12:22 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Kaval kirjatäht ütleb, et inimesel, kelle nime mainitakse sõnavõtus, on õigus öelda repliik. Nii et Jürgen Ligil on see õigus.

12:22 Jürgen Ligi
See on väga aus säte, sest antud juhul tegeles komisjoni ettekandja laimuga. Ma ütleks, et see, mis ta ütles minu ja eelnõu esitajate aadressil, oli sildistamine, pidev sildistamine. Kuigi ta alustas jutuga, et sildistamine on paha, ta seda ise tegi. Sellise sõnavõtuga koolieksamil läbi ei saaks. Tegelikult ei rääkinud ta ju üldse asjast. Ma eeldaks, et kultuurikomisjon ergutab debatti, mitte ei süvenda seda kultuuri, kui oponenti lihtsalt halvustatakse. Kultuurikomisjoni ettekandja rääkis evolutsioonist, revolutsiooniks ma seda ei nimetaks. Ta sildistas meid stagnatsiooni-sõnaga. See on ikka huumor küll, kui ta nimetab evolutsiooniks eesti keele õpetamist ja eesti keele arengukava. Sellele sai vastatud, et need on ju asjad, mis on olemas, ja meil ei ole vaja endale ülesannet anda.
EKRE sõnavõtu kommentaariks ütlen ikkagi veel kord, et te olete lubanud vene koolid eestikeelseks muuta. "Teeme vene koolid eestikeelseks" on teie programm. Nüüd te tulete süütu näoga siia pulti, ütlete, et mingi kiirustamine käib, kuigi mingeid tähtaegu peale ei surutud, mingisuguseid punaseid jooni ei tõmmatud. Aga teie jaoks on punane joon see, et on vale autor. Teie programm ka enam ei kehti. Te lubasite selleks valimisperioodiks muuta vene kooli eestikeelseks. Nii et palun tutvuge algdokumentidega. Aitäh!

12:24 Aseesimees Siim Kallas
Härra Pohlak, kas teil on protseduuriline küsimus?

12:24 Siim Pohlak
Tahtsin härra Ligile meelde tuletada, austatud eesistuja ja härra Ligi, et EKRE sõnavõtus ei maininud ma teda mitte kuidagi. Nii et ma eeldaksin, et tema oma vastuses Aadu Mustale ja kultuurikomisjonile jääks ikkagi ka nendesse raamesse.

12:24 Aseesimees Siim Kallas

Teadmiseks võetud. Järgmine esineja on Mihhail Stalnuhhin Keskerakonna nimel. (M. Stalnuhhin küsib lisaaega.) Pluss kolm minutit ka.

12:25 Mihhail Stalnuhhin

Ma esinen, lugupeetud kolleegid ja lugupeetud juhataja, pigem probleemkomisjoni esimehena. Seepärast ma poliitikast üldse ei räägi, ma räägin asjast.
Probleemkomisjon sai moodustatud meie kevadsessiooni lõpus. Nii et ainus asi, mida me jõudsime teha, oli see, et andsime kultuurikomisjoni *staff*'ile mõne ülesande. Viis korda käisin siin suve jooksul ja vaatasin, kuidas töö käib. Eile me kuulasime esimesed tulemused ära. Teie asi on sellele hinnang anda. Aga esimene küsimus, mis tuleb mõttesse, on see, milline on olukord õppekirjandusega. Mida peab inimene, kes soovib vene keele taustal tõsiselt õppida eesti keelt, tegema, kui ta hakkab seda soovi realiseerima? Näiteks, millised on tema võimalused lugeda eesti keele grammatikat vene keeles? Pärisime rahvusraamatukogust – see on meie parim raamatukogu – ja sealt saime üheainsa grammatika. See tähendab, et keeleseadus võeti vastu 1989. aastal, 30 aastat on möödas ja selle ajaga on välja antud üks eesti keele grammatika vene keeles. Selle kvaliteeti ma hindama ei hakka, see ei olnud meie eesmärk, see on üksainus selline grammatika.
Põhiline ülesanne oli vaadata õppematerjalidest sõnastikke. Rahvusraamatukogus võeti välja kõik vene-eesti sõnastikud, mis seal olemas on. Komisjonile oli antud ülesanne teha nendega läbi teatud töö. Kui ma siin saalis kellegi käest küsin, mida on vaja selleks, et õppida näiteks eesti keele käänete süsteemi, millist infot on vaja, kui tegemist on sõnadega, siis ei jää ma mõttesse mitte ühekski sekundiks, ma tean kohe kindlasti, et teie seda teate. Selleks on vaja minimaalselt kolme vormi: nimetav, omastav ja osastav. Nüüd ma pole enam kindel, keegi ei nooguta. Tähendab, see, et teie neid vorme algusest peale teate, ei tähenda veel, et need inimesed, kes eesti keelt õpivad, neid teavad. Kui on tegemist sõnastikuga, siis need vormid peavad seal olema. Kordan veel kord: rahvusraamatukogu andis meile 15 sõnastikku, mis on alates 1980. aastast välja antud. Kontrolli tulemusel selgus, et 13 sõnastikus on kirjas ainult nimetav kääne. See ei ole õppevahend, sellega ei saa õppida. Kahes sõnastikus on need vormid olemas, mõlemal on üks ja sama autor, ma ei hakka siin ütlema, kes see on. Nii, pöördsõnad. Nende puhul on vaja teada ma- ja da-infinitiivi, esimest pööret ja tud-keskõna. Neid vorme teab iga eestlane. Venelane neid ei tea, talle on vaja need ette anda. Vaatasime läbi 15 sõnastikku, 13-s neist ei olnud neid vorme. No lihtsalt ei olnud ja kõik.
Lugupeetud kolleegid! Me praegu kaardistame probleemkomisjonis seda olukorda. Ma olen selle küsimusega tegelenud juba aastaid ja aastaid. Ma tean, milline tulemus meid ootab, kui me hakkame vaatama, millised õppevahendid on tehtud lasteaia ja algkooli jaoks. Kui me süveneme ja hakkame vaatama, kui täidetavad on õppekava ülesanded, siis pole vaja olla õpetaja ega filoloog, et aru saada, et ühe või teise õpiku eesmärk on olnud lihtsalt mingite ambitsioonide rahuldamine, mitte see, mis on seotud õppekavaga. Selliseid õpikuid praktiliselt ei ole.
Probleemkomisjon on loodud selle jaoks, et nendes küsimustes selgust saada. Seal on esindatud kõikide fraktsioonide esindajad. Nende kaudu, ma loodan, jõuab info fraktsioonidesse. Kui Reformierakonna fraktsioon kindlustab selle, et teie esindaja käib probleemkomisjoni istungitel, siis võib-olla saate teie ka targemaks, aga hetkel olukord on selline, nagu ta on. Kui Reformierakond räägib sellest, et järgmise aasta 1. septembril kolm paralleeli lähevad üle eesti keelele … (Hääl saalist.) Jah, ma vaatasin seletuskirja, täpselt nii seal ongi. Ma ei kujuta õpetajana ette, kuidas see saab juhtuda, kui meil ei ole sõnastikke ega õpikuid. Õpetajatest ma isegi ei räägi. Ma ei räägi sellest, millise tasemega tulevad lapsed peale lasteaeda 1. klassi. Ma olen realist. Siin ei ole jälle mingit poliitikat. Lihtsalt ükski majandusinimene, ükski teadusinimene ei hakka mitte kunagi vastu võtma otsust, mida ei ole võimalik täita. Enne on vaja teha eelnevad tööd, täidetud peavad olema teatud eeldused, olema peab materiaalne baas, alles siis on võimalik midagi teha. Hetkel ei kujuta ma seda ette. Peab olema mingi väga väärastunud ettekujutus õppeprotsessist, et seda otsuse eelnõu toetada. Aga jäägu see teie südametunnistusele. Aitäh!

12:32 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Katri Raik, palun, sotsiaaldemokraatide nimel!

12:32 Katri Raik

Hea eesistuja! Head kolleegid! Nagu professor Aadu Must tahan ka mina tunnustada Reformierakonda selle eest, et meie kahe erineva koolisüsteemi ühtsemaks ja ühtseks muutmise teema on täna toodud siia suurde saali.
Ma tuletan meelde seda, mis täna võib-olla pole siit veel väga selgelt läbi käinud. Aastal 2007 oli viimane poliitiline otsus, mis puudutas kõiki meie venekeelseid koole. See nägi ette osalise ülemineku eestikeelsele õppele gümnaasiumiastmes, see oli see kuulus 60 : 40, millel on palju kriitikuid, sh sotsiaaldemokraatide hulgas. Me oleme midagi saavutanud, aga me ei ole kindlasti saavutanud piisavalt palju. Sellel aastal keskhariduse saanutest oskavad eesti keelt kesktasemel ainult 60,2%, st kolmest noorest kaks. Alla B2-tasemel eesti keelt oskamata ei ole aga teed kõrgkooli, ei ole teed eestikeelsesse kollektiivi ega saa eesti keeles tööle hakata. Samas – ja see on väga positiivne – õpib praegu kolmest venekeelsest või üldse muukeelsest lapsest üks kas eestikeelses koolis (kahjuks just nimelt sinna ei ole rohkem mindud, keelekümbluses osalemine on rohkem kasvanud) või keelekümblusõppes, kas siis lasteaias või põhikoolis. Me teame, et seal ei ole kohustust eesti keeles õppida, aga see on vanemate otsus. Näeme, et on alanud tee eestikeelsema koolisüsteemi poole, Eesti koolisüsteemi ühtsemaks muutmise poole. Valmisolek eesti keeles õppida on vabatahtlikkuse alusel märkimisväärselt kasvanud.
Enne, kui ma jõuan selleni, miks sotsiaaldemokraadid ei ole siiski selle Reformierakonna tehtud ettepaneku üle väga õnnelikud, tahan ma paari sõnaga rääkida Kohtla-Järve riigigümnaasiumist. Sellest räägitakse viimastel päevadel alati, kui antud küsimusest räägitakse. Rääkisin eile kooli direktori Hendrik Aguriga, kes kinnitab, et selles koolis õpetatakse nii eesti keelt emakeelena kui ka vene keelt emakeelena. 11. ja 12. klassi õpilased õpivad osaliselt aineid vene keeles. See on absoluutselt arusaadav, nad läksid gümnaasiumisse selle ootusega, et nad saavad õppida osaliselt aineid vene keeles. Tõsi, 10. klassis õpivad need, kes selles koolis on alustanud, kõiki aineid eesti keeles. Kahjuks on neid, kes on esimese nädala jooksul koolist lahkunud. Direktori kinnitusel on ka neid, kes on kooli juurde tulnud. Me kõik hoiame sellele koolile – ma usun, et enamik meist hoiab – südames pöialt. Me loodame, et sellel koolil läheb hästi. Me peame tunnistama, et tegemist on eksperimendiga. Selle kooli *hashtag* on "Valluta homne". Ma loodan, et see nii ongi. Nii mõneski mõttes on siin tegemist koosõppiva kooliga, mille eest seisavad sotsiaaldemokraadid. Selles koolis saab õppida ka vene keelt emakeelena. Selles koolis saab õppida mõnda ainet ka vene keeles. Arusaadavalt kukub läbi selline kool, kus koos midagi muud ei tehta, kus koos ei tehta sporti, ei käida rabas ega tehta nurga taga suitsu. Kui seda tehakse, siis tekib sõprus, siis minnakse koos ülikooli ja koos ka tööturule. Sotsiaaldemokraadid pooldavad koosõppivat kooli, mis tekib kogukonnakoolina, kuhu minnakse rõõmuga ja usalduse alusel. Teame, et Kohtla-Järvel sündis see kool suurtes vaidlustes.
Miks siiski sotsiaaldemokraadid oma opositsioonikaaslaste eelnõu üle head meelt ei tunne ja seda suure vaimustusega ei toeta? Tegemist on poliitilise loosungiga. Selles oleme me siin rohkem kui kahe tunni jooksul veenduda saanud. On ka selge, et valitsus midagi tegema ei hakka, tänane valitsus ei hakka. Eilne üleantud eelnõu kinnitab, et aastani 2021, kuni kohalike omavalitsuste valimisteni ei juhtu mitte midagi, sest alles siis hakatakse tegema strateegiat, kümnest punktist koosnevat strateegiat selle kohta, mida teha kooliharidus. Ainult üks kümnest punktist eile üleantud dokumendis puudutas kooli. Meie, sotsiaaldemokraadid, oleme sellise kooli poolt, kus me saame olla kindlad ...
Palun lisaaega kolm minutit!

12:36 Aseesimees Siim Kallas
Lisaaega kolm minutit saab.

12:36 Katri Raik
Aitäh! Me oleme sellise kooli poolt, kus me saame kinnitada, et iga lapse emakeel on tema hinge keel, millele tugineb identiteet, ja et Eestis oleks võimalik õppida edaspidi emakeelena vene keelt ja teisi keeli. Me näeme ka seda, et kui Eestis on kümne aasta pärast kas või viis või kümme kooli, kus osaline aineõpe on ka vene keeles, siis see ei kahjusta kuidagi eestlasi, Eestit ega eesti keelt, aga see vastaks nende vanemate ootustele, kes tahavad oma lastele anda kakskeelset haridust. Muide, seesama ka täna tsiteeritud 2017. aasta inimarengu aruanne annab ka sellisele koolile rohelise tee. Tsiteerin: "Toetada tuleb seda, kuidas olla küll koos, kuid siiski erinevalt."
Eelkõige vajame me avatud arutelu sellel teemal, mitte ainult siin saalis, vaid laiemalt. Mõnevõrra kahju on nendest venekeelsete koolide õpetajatest, kes täna hommikul läksid hingevärinal tööle, arvates, et

miski muutub, ja õhtul saavad nad jälle teada, et miski ei muutunud. Aga samas jääb kogu vastutus selle eest, mis lähimatel aastatel Eesti venekeelsetes koolides ja koolieelsetes lasteasutustes toimub, nende omanikele, suures osas kohalikele omavalitsustele ja koolidirektoritele, sest vanamoodi edasi enam päris kindlasti ei saa minna, muutusteks on ühiskonnas piisavalt suur valmisolek. Ma loodan, et meil on valmisolek täitevvõimu tasandil, valitsuse tasandil minna edasi üksikute konkreetsete sammudega. Vaatasin, et endiselt ei ole nendesamade siin räägitud õppekavade hulgas klassiõpetaja õppekava ega koolieelse lasteasutuse õppekava, kuigi on suured konkursid ja õpetajaid võiks juurde tulla, ei ole või on ainult näpuotsaga õppeaineid, mis toetaksid seda, et needsamad noored saaksid pärast töötada eesti keeles, ei ole või on väga vähe metoodikat, lõimitud aine- ja keeleõppe metoodikat näiteks, aga see võiks ju ometi olla. Nii me toetaksime neid lapsevanemaid, kes tahavad oma lapsi panna eestikeelsesse kooli, kui juhtumisi kohalik omavalitsus ja kool seda tahavad. Aitäh!

12:38 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Üllar Saaremäe, palun, Isamaa fraktsiooni nimel!

12:39 Üllar Saaremäe

Hea eesistuja! Kallid kolleegid! Kõigi Eesti elanike hea eesti keele oskus peaks olema ja peab olema iga Riigikogu liikme prioriteet. Isamaa fraktsioon toetab ühtsele eestikeelsele haridusele üleminekut, mis tugevdab rahvusriiki ja eesti keele positsiooni ühiskonnas. Eesti keele elujõu tagab haridussüsteemi eestikeelsus ning eesti keele kasutamine kõikides eluvaldkondades. Seetõttu algatasimegi eile koos Keskerakonna ja EKRE rahvasaadikutega otsuse eelnõu, mis andis valitsusele ülesande töötada välja suunised eesti keele elujõu, arengu ja õppe tugevdamiseks.
Isamaa fraktsioon nõustub, et eesti keele mitteoskamise tagajärjed on majanduslikud, sotsiaalsed, hariduslikud, kultuurilised, julgeoleku- ja ka rahvatervisealased. Just seetõttu algatasime eile selle eelnõu, mis tegeleb kõigi nende valdkondadega. Kindlasti tuleb tähelepanu pöörata huviharidusele. Tänane rahastusmudel on tekitanud kakskeelsed huviringid. Me vajame mudelit, mis tagaks, et riigi vahenditega toetataks ennekõike eestikeelset huviharidust. Veelgi olulisem on eestikeelse kõrghariduse tulevik. Me näeme, kuidas kõrgkoolides suletakse eestikeelseid õppekavasid, selleks et laiendada muukeelset õpet. Üks hiljutine näide on filosoofia eestikeelse magistriõppekava sulgemine Tartu Ülikoolis. Kui me ei koolita enam eestikeelseid filosoofe, siis sellega me kitsendame eesti keele kasutamise sfääri. Meie riigi ja keele huvides on, et eesti keel oleks teaduskeel, mille abil oleks võimalik arutada ka eksistentsiaalseid küsimusi. Me peame hoidma eestikeelseid õppekavasid ja eestikeelset teadust.
Hetkel käsitletav otsuse eelnõu pole Isamaa fraktsiooni arusaama järgi kahjuks piisavalt ambitsioonikas. See käsitleb vaid üht valdkonda – koolipinki. Mõelgem ja tegutsegem suurelt!

12:41 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Rohkem esinemissoovi fraktsioonide ega komisjonide nimel ei ole, seetõttu läheme hääletamise juurde.
Enne, kui ma veel kord seda kella helistan, on minu kohustus öelda, et eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei laekunud. Nüüd kuulete uuesti kella.
Kas auväärt Riigikogu on valmis hääletama? Keegi vastu ei vaidle. Niisiis, hinnangu andmiseks on teie ees Eesti Reformierakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepanek Vabariigi Valitsusele Eesti alus- ja koolihariduse ühtseks ja eestikeelseks muutmiseks" eelnõu (2 OE). Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Eelnõu poolt hääletas 32 ja vastu 44 Riigikogu liiget, ei osalenud 21. Eelnõu ei saanud piisavalt toetust.

---

2. 12:45 Riigikogu otsuse "Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Ameti tegevust kontrolliva parlamentaarse ühiskontrolli töörühma liikmete nimetamine" eelnõu (35 OE esimene lugemine)

12:45 Aseesimees Siim Kallas

Järgmine päevakorrapunkt. Tss! Väga tähtis! Õiguskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Ameti tegevust kontrolliva parlamentaarse ühiskontrolli töörühma liikmete nimetamine" eelnõu 35 OE. Ettekandja on õiguskomisjoni esimees härra Karilaid.

12:45 Jaanus Karilaid
Hea juhataja! Õiguskomisjon kogunes antud eelnõu arutama 11. juunil ja tegi konsensuslikult ka vastavad otsused: kiita heaks otsuse eelnõu tekst ja seletuskiri ning esitada eelnõu täiskogule. Eelnõu sisu on väga lihtne: määrata töörühma liikmeteks Uno Kaskpeit ja Kalle Laanet. Lisaks tegi komisjon samuti konsensuslikult ettepaneku võtta eelnõu täiskogu päevakorda 10. septembriks ja määrata ettekandjaks Jaanus Karilaid. Teeme ettepaneku antud otsuse eelnõu toetada.

12:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, lugupeetud ettekandja! Mulle tundub, et teile on ka küsimusi. Siim Kallas, palun!

12:46 Siim Kallas
Ei saa ju lasta tekkida niisugust olukorda, kus selline oluline eelnõu läheb läbi ilma, et keegi pööraks sellele sisulist tähelepanu. Mul on küsimus ajaloo kohta. Kust see ühiskontrolli loomise idee tuli? Ma saan aru, et see parlamentidevaheline ühiskontrolli töörühm moodustati Bratislavas 2017 ja jätkas entusiastlikult tegutsemist Eesti eesistumise ajal. Tema ülesanne on teostada poliitilist järelevalvet Europoli tegevuse üle tema ülesannete täitmisel, sealhulgas Europoli tegevuse tagajärgede üle, mis on seotud füüsiliste isikute põhiõiguste ja -vabadustega. Mul on lihtsalt küsimus, kas on mingisugust indikatsiooni, et Europolist on kunagi lähtunud mingi oht füüsiliste isikute põhiõigustele või -vabadustele.

12:47 Jaanus Karilaid
Aitäh, hea küsija! Alguses tundus, et tekib selline mälumängu rütm, et hakatakse küsima väga täpset kuupäeva. Aga tõesti, seletuskirja lugedes on hea küsija teinud õigeid tähelepanekuid. Meil on olnud pikaaegsed esindajad Raivo Aeg ja Kalle Laanet. Kindlasti, kui oleks mõni probleem olnud, siis Kalle Laanet oleks selle probleemi ka Reformierakonna fraktsiooni toonud ja me oleksime õiguskomisjonis seda arutanud.

12:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jürgen Ligi, palun!

12:48 Jürgen Ligi
Härra ettekandja! Kas komisjonis oli ka vihane debatt? No on ilmselge, kui lugeda seda pealkirja, et see on Eesti suveräänsust rängalt ohustav. Alustuseks on siin pealkirjas Euroopa Liit ja muud ohtlikud asjad. Kas te tegelikult saavutasite seal konsensuse või kasutasite lihtsalt jõudu?

12:48 Jaanus Karilaid
Ma ei tea, kas see on olnud puhas õnn, aga viimasel ajal me teeme õiguskomisjonis otsuseid konsensuslikult. Isegi Reformierakond hääletas esmaspäevasel õiguskomisjoni istungil ühe teise eelnõu arutelu juures meiega ühtemoodi. Nii et vihast debatti ma ei ole näinud. Võib-olla on viimase kuu ajaga toimunud poliitilise kultuuri areng, aga ma ei oska öelda. Sellist sildistamist ja halvasti ütlemist meil õiguskomisjonis viimasel ajal ei ole olnud.

12:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, lugupeetud ettekandja! Rohkem küsimusi teile ei ole. Nüüd on fraktsioonidel võimalus läbirääkimisteks. Kas on soovi? Fraktsioonidel läbirääkimiste soovi ei ole, lõpetan läbirääkimised. Eelnõu kohta ei ole muudatusettepanekuid esitatud ja me saame minna lõpphääletuse juurde.
Head kolleegid, panen hääletusele õiguskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Ameti tegevust kontrolliva parlamentaarse ühiskontrolli töörühma liikmete nimetamine" eelnõu (35 OE). Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 80 Riigikogu liiget, vastuolijaid ja erapooletuid ei olnud. Eelnõu on otsusena vastu võetud.
Aitäh, lugupeetud kolleegid! Tänane päevakord on ammendatud ja istung lõppenud. Kohtumiseni!

Istungi lõpp kell 12.52.